

מצות התקיעות בראש השנה

מצות התקיעה מן התורה

א. מצות עשה מן התורה לשמוע קול שופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם^א.

ב. כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בראש השנה מן התורה, תשע תקיעות, לפי שנאמר תרועה בתורה שלש פעמים, בראש השנה ב' פעמים, 'שבתון זכרון תרועה' (ויקרא כ"ג, כ"ד) ו'יום תרועה יהיה לכם' (במדבר כ"ט, א') וביום הכיפורים של יובל פעם אחת, 'והעברת שופר תרועה' (ויקרא כ"ה, ט'), ולמדו חכמים בגזירה שוה 'שביעי שביעי' ליתן את האמור של זה בזה, ואת האמור של זה בזה, נמצא שתוקעין בין בראש השנה בין ביום הכיפורים של יובל, שלש תרועות. עוד למדו חכמים מן המקראות שכל תרועה, פשוטה לפניה

^א רמב"ם פ"א משופר ה"א, סה"מ מצוה ק"ע, סמ"ג עשין מ"ב, חינוך מצוה ת"ה. והנה נאמר בתורה שתי מקראות במצות התרועה, יום תרועה יהיה לכם בספר במדבר (כ"ט, א'), ושבתון זכרון תרועה בספר ויקרא (כ"ג, כ"ד), והרמב"ם חד מתרי קראי נקט, ובגמ' ר"ה (ט"ז ע"א) מייתי האי קרא, רחמנא אמר זכרון תרועה, וכן הביאו בשבה"ל סי' ע"ו, ובתניא רבתי סי' רצ"ב, מאידך בגמ' ל"ג ב' מייתי אביי קרא דיום תרועה יהיה לכם. ותרוייהו איצטריכו דמכל חד ילפינן חדא תרועה, ותרועה שלישיית ילפינן בגז"ש כדלקמן ס"ב.

ופשוטה לאחריה, ועל כן תוקעין בכל אחד משניהם תשע תקיעות, 'תקיעה תרועה תקיעה' שלש פעמים.²

תקנת רבי אבהו

ג. תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לחכמי ישראל אם היא יללה שאנו קורין תרועה, או אם היא גניחה שאנו קורין שברים, או שמא שניהם יחד, ולפיכך התקין ר' אבהו לתקוע תקיעה שברים תרועה תקיעה (סדר תשר"ת) שלש פעמים, תקיעה שברים תקיעה (סדר תש"ת) שלש פעמים, ותקיעה תרועה תקיעה (סדר תר"ת) שלש פעמים³, סך הכל עולה שלשים קולות.

ונחלקו הראשונים בתקנת ר' אבהו, דעת הרמב"ם והסמ"ג והרמב"ן שספק ממש הוא בעיקר הדין היאך היא התרועה

² הרמב"ם פ"ג משופר ה"א ומרן בב"י רס"י תק"צ וכל הפוסקים הביאו דרשא זו דשביעי שביעי לגז"ש כתנא דברייתא קמייתא ר"ה (ל"ג ע"ב) וכמבואר ברמב"ן במלחמות סוכה (כ"א א' מדפ"ה) ובריטב"א ר"ה שם שכן ד' הרי"ף בהלכות דק"ל כהך ברייתא דכולהו ט' תקיעות מן התורה ודלא כמ"ד התם (ל"ד ע"א) דחלקם מדברי סופרים, וכ"כ המאירי ר"ה שם. וואע"פ שכתבו התוס' (ל"ג ב') והרא"ש סמך למנהג שנהגו לתקוע עשרה קולות לתקיעות דמעומד שסמכו על מ"ד אחת מד"ת ושנים מד"ס, מסתבר דהיינו אחר שיצאו יד"ח תקיעות של תורה במישוב, בזה סמכו על הך מ"ד, אבל גם הם מודו דעיקר הדין כמ"ד דכולהו מד"ת, וכדמוכח ברא"ש שהעלה דרשת שביעי שביעי.

³ ר"ה ל"ד א'.

שציותה עליה תורה, שנסתפק לנו בה מחמת אורך השנים ורוב הגלות, ועל כן תוקעין אנו שלשים קולות להסתלק מן הספק⁷. אמנם דעת רב האי גאון שלא משום ספק תקן ר' אבהו, שכולם בכלל תרועה שאמרה תורה, ובכל אחד מהם יוצאים ידי חובה, אלא לפי שהיה חילוק מנהגים בזה, שיש מקומות שנהגו לעשותה דרך גנוחי דהיינו שברים, ויש שנהגו לעשותה דרך ילולי דהיינו תרועה שלנו, ואע"פ שאלו מודים לאלו שיצאו ידי חובתם, היו טועים המון העם ההדיוטות והיו סבורים שיש חילוק ביניהם ושלא יצאו אלו בשל אלו, או אלו בשל אלו, וכדי להוציא מליבם, וגם כדי שלא תהא תורה כשתי תורות, תיקן ר' אבהו שיעשו כולם אלו ואלו⁸.

⁷ רמב"ם פ"ג ה"ב סמ"ג עשין מ"ב כפי שדייק מדבריהם מרן הב"י סי' תק"צ, וכבר דקדקו כן מד' הרמב"ם ס' אוהל מועד (שער ר"ה דרך ב' נתיב א') ורבינו אברהם מן ההר בחידושו לר"ה (ל"ג ב'), והוסיף ראמ"ה שכ"כ הרי"ף, וכ"כ רש"י בסדורו, הראב"ן סי' ס"א, הרמב"ן במלחמות ובדרשה לר"ה, האבודרהם.

⁸ תשובת רב האי בשו"ת תמים דעים להראב"ד סי' קי"ט (ונדפס גם באוצר הגאונים ר"ה ל"ג ב'), הובא בבעל המאור, המכתם, המאורות, רא"ש פ"ד דר"ה, ר"ן, חי' הריטב"א ל"ג ב', ושו"ת הריטב"א סי' כ"ט, ב"י סי' תק"צ, וכן שיטת הר"ח בפירושו לר"ה ל"ד א'.

ומה שתיקן ר' אבהו לתקוע גם סדר תשר"ת, פירשו הריטב"א בתשובה (סי' כ"ט) והמאירי לדעת רב האי שחשש שמא יש מקומות הנוהגים להריע בשברים תרועה, ויש שפירשו שהיו מקומות שנהגו בסדר תשר"ת אף קודם ר' אבהו, וכ"ה בפ"י ר"ח, [אמנם לר"ח שיטה חדשה בתקנת ר' אבהו עיי"ש].

וכמה נפק"מ יש בין שיטת הרמב"ם והסמ"ג לבין שיטת רב האי גאון¹, ובדברי מרן השו"ע והפוסקים נראה שנקטו לעיקר כדעת הרמב"ם וסמ"ג². ועל כן אף התקוע לזקנים וחולים ר"ל וכיוצא בזה, יש לו לתקוע שלשים קולות, שבזה יוצאים ידי כל הספיקות דאורייתא, ואין די בעשר קולות³.
 ובדברי הזוהר הקדוש (פ' פנחס, רל"א ב') מבואר דכולהו ג' סדרי אצטריכו, וכולא נפקין לאורח קשוט⁴.

¹ כגון, א. מי שאינו יודע לתקוע אלא סדר אחד, אם יברך, דלשיטת הרמב"ם אין לו לברך מספק, וכמש"כ הבאור הלכה סי' תקצ"ג, ולשיטת רב האי יש לו לברך. ב. אם שכח לברך עד אחר שכבר תקע סדר אחד, דלשיטת רה"ג אין לו לברך עוד, דודאי יצא ידי חובתו במה שתקע, ואילו להרמב"ם יש מקום לומר שיברך מכח ס"ס, שמא עדיין לא יצא ידי חובתו, שמא אפשר לברך אחר המצוה כשיטת האו"י, ע"י פמ"ג תקצ"ג א"א סק"ג. ג. אם ראוי לחזור ולתקוע על סדר ברכות שלשים קולות לשיטת הרמב"ם, או שדי ב"י קולות של תשר"ת תש"ת תר"ת לשיטת רב האי גאון כיון שכולם אמת. ד. לענין הפסק בדיבור של צורך בין הסדרים, שלשיטת הרמב"ם אסור להפסיק עד סוף השלשים קול, ולשיטת רב האי גאון אחר ששמע סדר ראשון כבר נגמר המצוה ומותר להפסיק לצורך.

² כמבואר בלשון השו"ע סי' תקצ"ב ס"ב שהעלה לשון הרמב"ם, וכמו שכתב לדייק בן הפמ"ג במשב"ז סק"א. וזמ"מ מצאנו בבית יוסף שנתן סמך למנהג עפ"י שיטת רב האי כמבואר בב"י סי' תקצ"ב לענין שברים תרועה שאין תוקעין סדר תשר"ת ב"פ מן הספק, וכן בב"י סי' תקצ"ב לענין המנהג לתקוע י' קולות בתקיעות דמעומד.

³ וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר ח"ג סי' י"א, ודלא כשו"ת קנין תורה בהלכה ח"ג סי' ע"ט.

⁴ וכן מבואר בשער הכוונות דרוש ט' (צ"ט א') וכבר עמדו רבינו משה בן מכיר בספר סדר היום, ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ז', דלכאוי' אינו כמשמעות דברי הש"ס בתקנת רבי אבהו דמספיקא תקעין לכולהו. ועי' מש"כ בזה בספר אמונת חכמים (לרבי אביעד שר שלום באזילה) פרק ל', והגרי"ח מבבל בספר אמרי בינה (חקרי לב סי' ה'), ותורף דבריהם שכבר מימות משה רבינו היו תוקעין הג' סדרים בתורת מנהג חסידות ולפנים

צורת התקיעות

תקיעה

- ד. התקיעה היא קול ארוך פשוט.¹
 ה. מנהג קהילות תימן ועוד מקהילות אשכנז וספרד² לסיים את התקיעה בקול שבירה.

משורת הדין, ובא ר' אבהו ותיקנה לכל ישראל בתורת חובה, וסייעתא לדבריהם מפי רבינו חננאל שכתב בהדיא שכבר קודם ר' אבהו היה מנהג העם לתקוע ג' סדרים עיי"ש. 'דרשת הרמב"ן לר"ה, חי' הריטב"א ר"ה ל"ג ב', וע"כ אם הקול רועד בתחילתו או בסופו צריך לחזור ולתקוע תקיעה פשוטה מתחילתה ועד סופה, אבל אין קפיצת במה שצליל הטון עולה ויורד או שנשמע קול צרוד דכל שהקול ישר ופשוט שם תקיעה עליה, עי' בס' קיצור הל' מועדים הערה ט' שמנהג החזו"א להקל בזה. אמנם בשו"ת שאלת שלמה (ורטהיימר ח"ב סי' נ"ה) כתב שמהרי"ל דיסקין היה מקפיד מאוד על זה שאם היה איזהו שינוי קול במשך התקיעה היה מחזיר התוקעים על זה.

ויש לציין שיש מארץ אשכנז שנוהגים לעשות כעין שבר בתחילת התקיעה, וכ"כ בלקט יושר עמוד קכ"ה וז"ל: טוב לעשות שבר קצת בהתחלות התקיעה. ע"כ.

¹ כן מנהג ארץ אשכנז, וכן מנהג קהילות מעדת החסידים כגון בעלזא (גליציא), קרלין (ליטא), וכן מנהג תוניס. ושור' בשו"ת שאלת שלמה (ורטהיימר) ח"ב סי' נ"ה שכתב שכן הוא מנהג חו"ל שעושים קול סיום לתקיעה, אבל מנהג ירושלים שאין עושים קול סיום בסוף התקיעה, ומהרי"ל דיסקין היה מחזיר התוקעים על זה.

וראה גם בקובץ תל תלפיות קובץ ל"ב (שנת תרפ"ה) אות י"א מהעורך הרב דוד צבי קצבורג שמנהג הונגריא לעשות קול התקיעה תחילתו עב וסופו דק, ומנהג רוסיא שעושים סופו בתחילתו.

ובשו"ת לבושי מרדכי (וינקלר בד' חלקי שו"ע) סי' נ"ב כתב בשם אב"ד יהאני שיש לתקוע התקיעה פשוטה ממש מתחילה ועד סוף, ומנהג תוקעים שבתחילתו הקול נמוך ובסופו גבוה יש לחוש שהוא כעין שברים ארוכים.

והגם שדעת הרמב"ן שהתקיעה היא קול פשוט סופו כתחילתו, ולדבריו אם שובר התקיעה בסופה, יש לומר שיצא מכלל תקיעה ובא לכלל שבר, ועוד שהריטב"א חשב שבשכירת הקול בסוף התקיעה יחשב כשבר בפני עצמו, ונמצא מפסיק בין התקיעה לתרועה בקול שבר, אכן להלכה לא קיימא לן לא כדברי הרמב"ן ולא כדברי הריטב"א כפי שיבואר בהערה³.

שברים

1. השברים הם שלשה קולות ארוכים קצת כדרך החולים בגניחותיהם², מופסקים בשבר ניגון⁷, ושבר הוא מלשון שבר

² כי מצד מש"כ הרמב"ן, נראה שנחלקו עליו בזה התוס', שהרי הרמב"ן בא להשיב בזה על מה שכתבו התוס' שלא להאריך בשברים כשיעור תקיעה, שאין לחוש אם יאריך כיון שאין קולות תקיעה ושברים שוים, ומדברי התוס' שחשו לזה מבואר דס"ל דחשיב תקיעה אף שהוא קול נשבר, כיון שמאריך בקול פשוט, ואין לדחות שהשבר לתוס' הוא קול פשוט ועל כן נעשה כתקיעה, וכמו שכתב הריטב"א, שהרי מנהג רוב קהילות ישראל שהשבר קול נשבר, ואם כן בלאו הכי אין נוהגין כסברת תוס' שהוא שבר פשוט, ברם יותר נראה שאף התוס' ס"ל שהשבר קול נשבר הוא, ואפ"ה חששו שאם מאריך בו נעשה תקיעה, כמנהג הרבה קהילות ישראל לשבור סוף התקיעה, ואין השבירה שבסופה מוציאתה מידי תקיעה.

ומצד מש"כ הריטב"א, הנה הריטב"א אויל בזה לשיטתיה שאף בשברים סובר דאם משבר את קול השבר בסופו נעשה יבבות, והרי בזה לא נקטינן כריטב"א, שהרי מנהג רוב קהילות ישראל לעשות השברים קול נשבר, אלמא דסבירא לן דכל שהוא קול אחד אינו חשוב קול בפני עצמו, והכא נמי כיון שמנהג אבותינו בידינו שצורת קול התקיעה הוא עם קול שבירה בסוף, א"כ אין זה חשוב כשבר בפני עצמו אלא מקול התקיעה הוא.

³ רש"י ל"ג ב' ד"ה גנוחי גנח.

ברוח^{טו}, וכך מנהג רוב קהילות ישראל לעשות השברים בקולות של ניגון נשבר, ולא קולות פשוטים קצרים^{טז}. והמשנים לעשות בקולות פשוטים קצרים יש לדון שלא יצאו ידי חובתם^{טז}.

^{טו} לשון הרמב"ן בדרשתו בפירוש לשון ר"ח, והובא בהרחבה להלן בדין אופן עשיית השברים]. ויסוד הדברים בדברי הריצ"ג הובא בארח"ח (דין תק"ש סי"א) וכל בו (סי' ס"ד) ורמב"ן ר"ה ל"ג ב', וז"ל: והוי יודע שאין פירוש שברים שישבור הקול ויפסיק, אלא שבר כאדם הגונח משבר ומכאב לב והן יבבות ארוכות, וטועין התוקעין המפסיקין אותן לגמרי ע"כ. ולא נמצא בהלכות הריצ"ג שלפנינו. והובא בב"י מהכל בו. ונראה בכונתו דאתי לאפוקי משיטת הריטב"א שהשבר הוא קול פשוט כתקיעה אלא שהוא קצר, שהשברים קולות פשוטים הם, ושברים הוא מלשון קולות חלוקים בהפסק זה מזה, אלא פירוש שבר היינו כאדם הגונח מכאב לב, ובספרנו הבאנו עוד את לשונות שאר הראשונים בתיאור השברים.

^{טז} הרמב"ן שם, והוסיף: בענין שנאמר (ישעיה ס"ה י"ד) ואתם תצעקו מכאב לב ומשבר רוח תלילו, וראה גם משלי ט"ז ד'.

^{טז} וכך מנהג קהילות תימן ומנהג רוב קהילות ישראל לעשות השברים בניגון שבירה, ודלא כשיטת הריטב"א שחשש שבשבירת הקול לבסוף חזר להיות יבבות.

וכעת ראיתי להגאון ר' יוסף אליהו הענקין זצ"ל בהפרדס (תשרי תשל"ס א' אות ד') שכתב להעיר על המשנים מנהג השברים וז"ל [ותיקנתי קצת הלשון]: יש להעיר בענין איכות השברים בארכם שעיקר החילוק בין השברים ובין התקיעה שבשברים יש גניחה בתחלתה או בסופה או בשניהם כמאמר הגמרא גנוחי גנח, ובשביל זה יש מאריכים קצת בקול השברים שיהי' מקום לגניחה, אבל מה שנתפשט שבשברים מאריכים בכל שבר ג' כוחות בלי שום גניחה, לדעתי זה כנגד השו"ע ונגד הגמרא שצריך להיות גנוחי גנח, ואינם יוצאים בזה, וכו'. ע"כ. וכן העלה בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' שמ"ג.

ויש המביאים דברי העמק ברכה עמ' פ' בשם מרן הגר"ח שהקפיד לתקוע שברים פשוטים, אמנם עיין שם שהביא ממרן הגר"ז מבריסק שאביו מרן הגר"ח היה מדקדק שלא לתקוע יטו או טו' אלא יטו' או טו' שבזה אם מאריך יכול להיות כתקיעה, אבל שברים פשוטים כקול תקיעה קצרה, מאן דכר שמיה.

ז. לא יפחות מג' שברים, ואם פיחת לא יצא^ח, ואם רצה להוסיף על ג' שברים יוסיף, ולדעת רוב הראשונים והטור ומרן הב"י יכול לעשות כן לכתחילה^ט. ויש אומרים שאין להוסיף על ג' שברים^כ, ודעת מט"א ומשנ"ב לחוש לדבריהם לכתחילה^{כא}.

תרועה

ח. התרועה היא הנקראת בגמרא 'ללה' ותרגומו 'יבבא', ובירושלמי קראוה 'טרימוטא', ונחלקו הראשונים בפירושה, יש מן הראשונים שפירשוה שהם קולות קצרים מאד ותכופין

" נראה שיש לומר שאין יוצאין בזה מתרי טעמי, הא' דאין זה קול שבר אלא קול פשוט, וכהערה דלעיל, ב' שיתכן שחשוב תקיעה לפי המבואר להלן בשם בשו"ת הרשב"ץ (ח"ג סי' ר"ט) דהפסק בתקיעה פחות מכדי נשימה אינו פוסל את התקיעה, אם כן קול זה תקיעה כשרה היא לדעת הרשב"ץ, ועל כרחך לדעת הרשב"ץ גדר שבר היינו קול נשבר ולא קול פשוט.

^ח ב"י דלא כהרוקה, והוכיח כן מד' הראשונים במעשה דמגנצא, וכ"פ בשתילי זיתים ס"ק ט"ו וצריך לחזור ולתקוע ג' שברים, ומ"מ א"צ לחזור לתקיעה ראשונה, כמתבאר מד' הרא"ש במעשה דמגנצא עיי' לקמן סכ"ג.

^ט כ"ה בכל הראשונים המובאים לעיל הערה י', ושו"ע ס"ב, שתילי זיתים ס"ק ט"ו. וכן מטו משמיה דרבינו החזו"א בס' דינים והנהגות פ"כ ס"ד דלא היה מקפיד בזה.

^כ מהרי"ל הל' ר"ה הביא המנהג שאין עושין יותר מג' שברים והיה מתמיה עליו, ועיי' בב"ח סקי"ב שכ' טעם למנהג, ואך גם הוא כ' שאינו אלא לכתחילה, גם במג"א סק"ב הביא המנהג, וכן בשו"ע הגר"ז ס"ד.

^{כא} מט"א סי"ד, משנ"ב סקי"א.

וסמוכיין זה לזה^{כב}. וכן מנהג בקהילות ספרד ורוב קהילות האשכנזים.

ויש מן ראשונים שפירשוה שהוא קול אחד ארוך המתרעש ורועד^{כג}, וכתב במגדל עוז שכן הוא מנהג ארץ ישראל, וכן מנהג קהילות תימן, קהילות חלאב ועיראק^{כד}, וארץ אשכנז^{כה}.

^{כב} רב האי גאון, פי"ח ר"ה ל"ג ב', רש"י שם, סידור רש"י סי' קס"ג, ר"י מלוניל, רשב"א, ריטב"א, ר"ן, רא"ש, מאירי, או"ז ח"ב סי' רס"ט, שבלי הלקט סי' רח"צ, רוקח סי' ר"ב, אבודרהם, ועוד.

^{כג} סידור רס"ג, וכ"מ ברמב"ם פ"ג ה"ב, הל' הריצ"ג, רמב"ן בדרשתו, ספר המנהיג שצייר התרועה כשלשלת, וכבר נמצא כן בתיקו"ז תיקון ס"ט (דף ק"ה ב') ובתרועה שלשלת קלא בינונית וכו'. וע"ע מורד וקציעה סי' תק"צ, וספר מועדים וזמנים ח"א סי' ה'.
^{כד} ומנהגם להריע על ידי הלשון בקול יללה.

^{כה} וכן נהגו בבית מדרשו של החתם סופר, כמובא בספר אוצרות הסופר קובץ ז' עמ' ע' סנ"ז ובהערה שם שכן נהגו בהרבה מקומות בארץ הגר בגליל העליון. ויש להעיר בזה על מש"כ בשו"ת לבושי מרדכי וינקלר (מהדו' תרצ"ז) סי' נ"ב להעיר על מה שרגילים להריע בלא היכר יבבות, והרי יבבות נמי מופסקים קצת רק שהם קצרים, ע"כ. ונראה שכוונתו להשיג על המנהג להריע בקול אחד בלא הפסק, ותמוה שנעלם ממנו כל דברי הראשונים ומנהג החת"ס הנ"ל.

ולמנהג זה מסתברא דצריך שיהיה הקול בעצמו רועד בפי התוקע, ולא ע"י שירעיד התוקע את השופר בידו, דמה שמבלבל הקול בידו שיהא נשמע כתרועה אין זה חשוב קול תרועה, ואף שלאזון השומעים נשמע כקול תרועה, לא מהני, דהו"ל כמי שהרעיד אזנו בידו ונשמע לאזנו קול תרועה דפשיטא שאין יוצא בזה כיון שהקול בעצמו היוצא מפי התוקע קול פשוט הוא, וה"נ בכה"ג, וכן למנהג שנוהגין לעשות התרועה התרועה בקולות קצרים, נראה דלא מהני אם יניח ידו על פי השופר העליון ויסירנה בתכיפות באופן שיהיה נשמע קולות קצרים. אמנם מנהג ק"ק ביציא להרעיד השופר, ושורר בשו"ת שרגא המאיר ח"ה סי' מ"ד סק"ב שנקט בפשיטות דמהני על ידי הרעדת היד כיון דהמצוה בשמיעה. וטעם זה אינו מכריח כלל, דאע"ג דהמצוה בשמיעה מ"מ צריך

ט. מנהג קהילות תימן לסיים התרועה בקול נשבר, כשם שמסיימים התקיעה^כ.

שיעור התקיעות

שיעור התקיעות למעלה

י. התקיעה^כ והתרועה^{כב} למעלה אין להם שיעור, ויכול למשוך התקיעה או התרועה ולהאריך בהם כמה שירצה אף לכתחילה, ושיעורם למטה יתבאר להלן.

יא. האריך בתרועה אפילו כמאה יבבות, אין צריך להאריך בתקיעה כנגדה, אלא די שיעשה שיעור תקיעה הנצרך^{כט}.

לשמוע קול תרועת שופרו. ושאלתי להגר"ח קניבסקי שליט"א אם הוא לעיכובא שתהא התרועה בדוקא בפי התוקע, והניח בצ"ע.

^כ ומה שכתב הפמ"ג א"א סק"ב שהובא במשנ"ב ס"ק ל"א נראה שאינם אלא בתרועה למנהג אשכנז שהם קולות קטנים מופסקים, ועל כן יש אם מאריך בסוף התרועה, נעשה כשבר, משא"כ למנהגינו שהוא קול אחד ארוך, נמצא שהשבירה בסוף חלק מקול התרועה. וגם מצויורי התקיעות בס' המנהיג נראה שיש קול סיום לתקיעה ולתרועה.

^{כב} תוס' ר"ה ל"ג ב', תוס' הרא"ש שם, הרא"ש בפסקיו סי' י', ולמדו כן ממתני' משך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת. וכן הביאו האו"ז ח"ב סי' רס"ט, מרדכי סי' תש"כ, טור סי' תק"ץ. וכ"כ עוד רשב"א וריטב"א שם ר"ן (י' ב' מדפ"ה) הל' הריצ"ג, רמב"ן בדרשתו.

^{כט} כן מבואר בדברי התוס' והרא"ש הנ"ל, וכ"כ הרשב"א והר"ן בפשיטות, ומוכח מדברי התוס' דהא דיכול להאריך בתרועה הוא מנהג פשוט, וכמבואר מלשונם שכתבו שיכול להאריך ולעשות ארבעה או חמשה שברים שהשברים במקום תרועה והוי לה תרועה אריכתא כמו שאנו מאריכין ביבבות, וכ"כ הרשב"א ואלו רצה להוסיף ולהאריך ביבבות ואפי' מאה מאריך ואינו נמנע וכן נהגו דא"א לצמצם, ע"כ.

יב. נתבאר למעלה שכתבו הראשונים שאם רצה להוסיף על שלש שברים מוסיף כדין התרועה, אולם בכל שבר יש גבול לשיעור אריכותו, שאם מאריך בו כשיעור תקיעה יצא מכלל שבר ובא לכלל תקיעה, כמו שיתבאר להלן.

שיעור התרועה

יג. בשיעור התרועה נחלקו הראשונים^ל, שיטת רש"י ששיעור התרועה כג' יבבות, ויבבא היינו כח אחד בעלמא כל שהוא,

כס כן מוכח מדברי תוס' והרא"ש וש"ד שכתבו שיכול להאריך בתרועה כמה שירצה, ולא כתבו שיש להאריך בתקיעה כשיעור התרועה, וכמו שכתבו כן לענין סדר תש"ת ותש"ת שיש להאריך בתקיעותיהן כשיעור התרועה, והשפ"א שכתב לחדש כן מהא דלא כלל התנא בחדא בבא ותני שיעור תקיעה ותרועה כג' יבבות אלמא דהלכה הוא שצריך להיות התקיעה כמו התרועה וכשמאריך בתרועה [יותר משלש יבבות] צריך להאריך נמי בתקיעה, עכ"ד, דבריו צ"ע דאמנם מוכח ממתני' דשיעור תקיעה כתרועה, והיינו דשיעור התקיעה הוא כשיעור התרועה אבל לאו למימרא שצריך להאריך כפי מה שתוקע בפועל, וזה ברור.

ובספר מועדים וזמנים קונטרס התקיעות הביא מקור לזה מדברי הארחות חיים בשם הרשב"א, אולם המעיין שם היטב וכן בחי' הרשב"א ובר"ן [שהביא דבריו ונחלק עליהם] יראה בעליל דהרשב"א איירי במי שמאריך בכל שבר כשיעור תקיעה דתש"ת בזה הוא דקאמר דרשאי להאריך בשבר ובלבד שיאריך בתקיעה יותר כדי ליתן היכר בין התקיעה לשברים. וא"כ מדברי הרשב"א מוכח להיפוך דהיכא דמרבה בשברים אין צריך להאריך בתקיעה.

ל בשיטת הרמב"ם (פ"ג משופר ה"ד) נחלקו הראשונים, דרוב הראשונים (רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ר"ן, מאירי) פירשו לשיטתו ששיעור יבבא כוח א' כד' רש"י והראב"ד. אמנם הרב המגיד (שם) פ"י בדעת הרמב"ם דשיעור יבבא ג' כחות כד' ריב"א וריב"ם.

וג' יבבות היינו ג' כחות, וכן שיטת הראב"ד הרשב"א^{לא}, וכתב הרא"ש שכן היא שיטת רבנו חננאל, ושכן מבואר בירושלמי^{לב}.

יד. שיטת הריב"א וריב"ם, שבכל יבבא יש ג' כחות, וכיון ששיעור תרועה ג' יבבות, נמצא ששיעור תרועה ט' כחות.

ההכרעה להלכה בשיעור התרועה

טו. מדברי מרן בשו"ע נראה שהעיקר להלכה כדעת רש"י וסיעתו, אלא שיש להחמיר לכתחילה שתהא התרועה ט' כחות לחוש לד' ריב"א וריב"ם^{לז}, וממילא יש להאריך לכתחילה אף

^{לא} דרשת הראב"ד לר"ה, ובהשגות פ"ג משופר, ח"י הרשב"א ל"ג ב'.

ולפי מה שיבואר להלן דשיטת הראב"ד והרשב"א ששיעור תרועה הוא ג' כחות, נמצא שהתרועה שליש מן התקיעה שהיא ט' כחות, ומכל מקום מצאתי בהל' הריצ"ג (דף מ"א, במהדור' עמ' נ"ו) שכתב וז"ל: והכי אמר רב שרירא דאית ליה לתוקע לאורוכי ביבבות כמו דמאריך בתקיעות מכמה אנפי חדא דהכין מנהגא במתיבתא ובכל ישראל למעבד [חסר: יבבות] טובה, ועוד דתנן בהדיא תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת והא קמ"ל דאחת כשתים (ושנה בידו) [ושנה בידו] וכיון דיש לו להאריך יאריך בתרועה יתר משלש יבבות דליהו קרובים מהדדי. ע"כ. ומבואר דהגאונים אזלי בשיטת הראב"ד דשיעור תקיעה ארוך משיעור תרועה, ואפ"ה יש להאריך בתרועה יותר משלש יבבות שתהא התרועה קרובה לשיעור התקיעה.

^{לב} רא"ש פ"ד סי' י'.

^{לז} הנה מרן הביא שני הדעות בשו"ע ס"ג, ו"א ששיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלשה יבבות וכו'. וי"א ששיעור יבבא ג' טרומיטין וכו', ובכה"ח הבין דמרן הכריע בד' ריב"א וריב"ם משום שהביא דעת רש"י ב"א קמא וד' ריב"א וריב"ם ב"א בתרא, וקו"ל יש ויש הלכה כיש בתרא, ואחרי הכה"ח נמשכו כמה מחברים. אולם לפענ"ד דמש"כ מרן בראש הסעיף יש אומרים לא קאי אשיטת רש"י בשיעור התרועה כלל,

בשיעור התקיעה בתר"ת ט' כוחות, ובתשר"ת י"ב כחות ויותר מעט, או י"ח כחות. ומכל מקום אם עשה התרועה שיעור ג' יבבות, יצא^{לד}.

שיעור השברים

טז. בשיעור השברים פירש רש"י ששברים ארוכים מיבבות מעט, והיינו שכל שבר ארוך מקול יבבא שהוא כח אחד^{לה}, ונתפרש בראשונים^{לו} שכל שבר יש להאריכו כשיעור ב' כחות, ונמצא ששיעור ג' שברים לשיטת רש"י הוא ו' כחות, ושיעור שברים תרועה הוא ט' כחות, ו' השברים וג' התרועה.

אלא אשיעור תקיעה כתרועה, ומש"כ בלשון י"א הוא משום שיטות הרמב"ם והראב"ד דלא ס"ל הכי, וכן פירש להדיא הגר"א בביאורו, ונמצא דיש אומרים הראשון ששיעור תקיעה כתרועה הוא גם שיטת ריב"א וריב"ם, ומש"כ ושיעור תרועה הוא ענין לעצמו, ומעתה אדרבא דעת רש"י הוי סתם וד' ריב"א וריב"ם בי"א, וקי"ל סתם ויש הלכה כסתם. וכן נראה דעת רבינו השתילי זיתים שהעלה דברי מרן בב"י דהמנהג כרש"י, ואע"פ שלדעתו שיעור השברים לריב"א וריב"ם הוא ג' כחות, אלמא דנקטינן להלכה כדעת ראשונה.

^{לז} לא מיבעיא למה שהעלנו שס"ל למרן עיקר כד' רש"י, אלא אפילו להסוברים עיקר להאריך בשברים, כתב הב"ח דבדיעבד אם עשה תרועה בשיעור ג' יבבות יצא, והובא במג"א ומשנ"ב וכף החיים.
^{לח} שהוא כח כל דהו לשיטת רש"י.

^{לז} ריטב"א ל"ג ב', וכ"כ במט"א באלף למטה סק"א, וכ"פ המשנ"ב סקי"ג ושעה"צ אות ח'. ודעת כמה אחרונים דסגי בכוח א' ומשהו וא"צ שיהיו ב' כחות (כן דעת היעב"ן, נהר שלום, שלחן גבוה, הלבושי שרד, וצמח צדק, וכ"מ בביאור הגר"א). ושיטה נוספת בדעת רש"י דהוא שיעור ג' כחות (כ"ה דעת הרשב"ן הב"ח הט"ז ותוס' יו"ט), אך התוס' הרמב"ן והרא"ש והשו"ע דפסקו כותיהו אין סוברים כן.

יז. בשיעור השברים שיטת הראב"ד והרשב"א ששיעור כל שבר ג' כחות, וכ"כ בספר המכתם^{לז}, וכן פירש הרב המגיד בדעת הרמב"ם, וכן נראה שיטת רב סעדיה גאון בסידורו^{לה}.

יח. בשיטת ריב"א וריב"ם, מדברי התוספות משמע שלא נחלקו בזה על שיטת רש"י, ושיעורו כשיעור השבר לדעת רש"י, וכן משמע בדברי מרן בשלחן ערוך^{לט}, [ולפי זה יישבו כמה

^{לז} מכתם ר"ה ל"ג ב', וזוהי גם שיטת רבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות לר"ה דרוש ט'. ואמנם חלוקים הם על ריב"א וריב"ם בשיעור התקיעה שלדעתם היא לעולם ט' כחות אף בסדר תשר"ת כסברת הראב"ד].

^{לה} וז"ל רס"ג (מתורגם מל"ע): והתקיעה היא כל ארוך ממושך והשברים שלשה קולות קצרים שכל אחד מהם הוא כשליש הקול הארוך והתרועה קול ארוך רועד מודגש כאורך הראשון. ע"כ. וכיון שכתב שהתקיעה קול ארוך, והשבר שלישי ממנו, משמע כשיטה זו שג' שברים ותרועה שיעורם ט' כחות. ומוכח גם מדבריו למעיין שם ששיעור התקיעה לעולם שוה בין בסדר תשר"ת בין בסדר תש"ת ותר"ת.

^{לט} מדכתב בשו"ע ס"ג אחר שיטת ריב"א וריב"ם בזה"ל: זלפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים, ע"כ. ואי נימא דלדידהו צריך להאריך בשברים, טפי היה לו להשמיענו דלריב"א וריב"ם צריך להאריך בשברים יותר מלשיטת רש"י, ולא שאין לחוש אם האריך בשברים. וכן יש לדייק ממש"כ בב"י: והעולם לא נהגו כן אלא מקצרים השבר כל מה שאפשר, משום דלדעת רש"י במעט שיאריכו יצא מכלל שבר והוי תקיעה שהרי לדידה שיעור תקיעה הוי כג' כחות של כל שהוא, ע"כ. ואי נימא דלריב"א וריב"ם אין יוצא בפחות מג' כחות, מה ניחא להו להרויח שיטת רש"י ולהפסיד שיטת ריב"א וריב"ם. אלא שיש להעיר ממש"כ מרן בב"י דלענין הדין ריב"א וריב"ם שוים עם דברי בעל העיטור, עיי"ש היטב, ויש לדחות שכוונתו רק לענין שיעור התרועה שהיא כט' כחות, ולא כרש"י שהוא ג' כחות.

אחרונים את הגירסא בשלחן ערוך ששיעור 'שברים תרועה' לריב"א וריב"ם הוא י"ב כחות^מ].

יט. אמנם דעת גדולי הפוסקים בדעתם ששיעור כל שבר ג' כחות^{מא}.

כ. ויש אומרים^{מב} שאף לשיטת ריב"א וריב"ם השבר ארוך יותר מעט מג' כחות, ודי שיהא השבר ארוך מן היבבא במשהו, ונמצא ששיעור ג' שברים ט' כחות וג' משהויין.

ההכרעה להלכה בשיעור השברים

כא. להלכה - כתב מרן בבית יוסף דהעולם נהגו לקצר השבר בכל מאי דאפשר דבמעט שיאריכו יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה לשיטת רש"י^{מג}, והעלה מנהג זה בשתילי זיתים, וכן פסקו

^מ והיינו כשיטת הסוברים דשיעור כל שבר לרש"י הוא כח ומשהו, ובזה תירץ הנהר שלום גירסת השו"ע שכתב דשיעור שברים תרועה לריב"א וריב"ם י"ב כחות, וכ"ד היעב"ץ במור וקציעה והשלחן גבוה.

^{מא} הרא"ם בפירושו לסמ"ג, תוס' יו"ט, נחלת צבי סק"א, בגדי ישע סק"ג, מאמ"ר, שו"ת גליא מסכת א"ח סי' ב'.

^{מב} הגר"א בביאורו, פמ"ג א"א סקי"ב ומשב"ז סק"ג וסק"ד, לבושי שרד, משנ"ב ס"ק ט"ו. וטעמם דאף לשיטת ריב"א וריב"ם שברים ארוכים מיבבות, וכיון דיבבא היא ג' כחות, א"כ שיעור כל שבר יותר מג' כחות מעט. ונדבר זה צע"ג דהיכן מצינו לשיטת ריב"א וריב"ם דשברים ארוכים מיבבות, הלא אין זה מפורש בגמרא אלא רש"י פירש כן לפי דרכו דיבבא הוא כח אחד, ממילא שברים ארוכים מיבבא, אבל לריב"א וריב"ם י"ל דשברים קצרים מיבבא או בשיעור יבבא.

^{מג} ומשמע מדבריו דאין הפסד בכך, כיון שסובר דאף לריב"א וריב"ם שיעור השבר כל שהוא ארוך מיבבא, ואין צריך ג' כחות כסברת האחרונים הנ"ל.

הלבוש והמג"א^{מ"ד} וכן נהגו בכמה מקהילות ספרד^{מ"ה} ותימן^{מ"ו}. ומ"מ לא יקצר יותר מדאי שיהיה ככח אחד בעלמא ונעשה יבבא^{מ"ז}. ומנהג קהילות אשכנז להאריך בשברים בכל שבר ג' כחות^{מ"ח}, ויש שנהגו כן בקהילות ספרד^{מ"ט} ותימן^{נ'}. ומכל מקום נראה שראוי לכל אחד מהמנהגים לחוש גם לשיטות הראשונים החולקים, ועל כן הנוהגים לתקוע שברים כשיטת רש"י יתקעו בתקיעות בלחש שברים באורך ג' כחות, וכן הנוהגים בג' כחות יתקעו בתקיעות שבלחש ב' כחות כשיטת רש"י.

עד כמה יכול להאריך בכל שבר

כב. כתבו התוספות והרא"ש שאין להאריך בשבר אחד כשיעור תקיעה דתרת, אע"פ ששיעור תקיעה דתש"ת ארוך יותר

^{מ"ד} לבוש ס"ג, מג"א סק"ב, וכ"כ בשתילי זיתים סק"א, ושו"ת איש מצליח ח"ב סי' ט"ל אות י"א.

^{מ"ה} מנהג ק"ק חלאב (הגר"ש זעפראני שליט"א).

^{מ"ו} כן נראה מדברי רבנו השתילי זיתים שהעלה המנהג שנהגו לקצר השבר, ש"מ שכך מנהגנו, וכן נהג מו"ז הגה"צ רבי לוי קשת זצ"ל. וכן נהגו בכמה ממחוזות תימן.

^{מ"ז} הגהות אשרי פ"ד סי' י' הובא בב"י.

^{מ"ח} דרכי משה סק"ב, וברמ"א ס"ג, הב"ח, ושאר פוסקים.

^{מ"ט} כן נראה ממש"כ במחזור אהלי יעקב בדיני סדר התקיעות ס"ד (ומקורו מהמט"א), וכף החיים סי' תק"צ ס"ק כ"ה. ובפרט שכן היא דעת האר"י ז"ל בשער הכוונות כמובא לעיל.

^{נ'} כן מנהג ק"ק צנעא וכמש"כ בעריכת שלחן סי' תק"צ, וק"ק שרעב (הגר"מ צובירי שליט"א). וכן הוא לשיטת הרמב"ם והתכאליל לפי מה שכתב המגיד משנה בדעתו, וכן העלה מהר"ץ בעץ חיים.

משיעור תקיעה דתשר"ת, מ"מ כל שהאריך בשבר שיעור תקיעה דתר"ת יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה^{נא}, ואם האריך בשיעור זה לא יצא^{נב}. וכן פסק מרן בשו"ע.

ונמצא שלשיטת רש"י אין להאריך בשבר אחד כג' כחות, שהוא שיעור תקיעה בסדר תר"ת, ואילו לריב"א וריב"ם שהתקיעה בסדר תר"ת היא כשיעור ט' כחות יכול להאריך בכל שבר עד פחות מט' כחות^{נב}, וגם בסדר תשר"ת אינו יכול להאריך יותר משעור זה אע"פ ששיעור תקיעה בסדר זה ארוכה יותר כ"ב כחות או י"ח כחות, מכל מקום כיון שבסדר תש"ת ותר"ת חשוב תקיעה בפחות משיעור זה אין להאריך יותר משיעור תקיעה שבסדר תש"ת ותר"ת.

כג. ויש מן הראשונים^{נד} הסוברים דאין לחוש אם יאריך בשיעור השבר כשיעור תקיעה דתר"ת, ובלבד שלא יאריך כשיעור תקיעה של סדר תש"ת, וכשיעור תקיעה דתשר"ת בסדר תשר"ת, וכתב הרמ"א שכן מנהג אשכנז שמאריכים בכל שבר כשיעור תקיעה דתר"ת.

ונמצא דלשיטת רש"י יכול להאריך בכל שבר דתש"ת עד פחות מו' כחות, ובסדר תשר"ת עד כדי פחות מט' כחות,

^{נא} תוס' ל"ג ב', הרא"ש בתוספותיו ובפסקיו, רמב"ן בדרשתו, ח"י הריטב"א, טור סי' תק"צ.

^{נב} כמבואר בלשון השו"ע דאם האריך בשברים לא קיים המצוה לרש"י.

^{נב} לדעת הסוברים ששיעור כל שבר ג' כחות, ולד' הסוברים בדעתם ששיעור כל שבר ב' כחות, יכול להאריך עד כדי פחות מו' כחות.

^{נד} מרדכי סי' תש"כ, הג"א, והסכים עמהם בתה"ד ח"א סי' קמ"א, וכ"כ בפסקי הרשב"ן לר"ה.

ולשיטת ריב"א וריב"ם, יכול להאריך פחות מט' כחות בסדר תש"ת, ובסדר תשר"ת פחות מי"ח כחות¹¹. ומכל מקום כתבו הפוסקים¹² שיש לחוש לכתחילה לדעת הראב"ד ששיעור תקיעה לעולם ט' כחות [כמובא להלן], ועל כן אין להאריך בכל שבר אף בסדר תשר"ת כשיעור ט' כחות.

שיעור התקיעה

כד. שיעור התקיעה - נחלקו הראשונים בשיעורה, שיטת רש"י תוספות והרא"ש והרבה ראשונים¹³ ששיעור התקיעה כתרועה, והיינו לפי אורך התרועה שבאותו סדר, בתשר"ת כשיעור שברים תרועה, ובתש"ת כשיעור שברים, ובת"ת כשיעור תרועה.

כה. ולפי מה שנתבאר לעיל ששיעור תרועה לרש"י הוא ג' כחות ושיעור השבר ב' כחות, נמצא ששיעור תקיעה של תשר"ת הוא ט' כחות, ושל תש"ת הוא ו' כחות, ושל ת"ת הוא ג' כחות.

¹¹ כ"ה לדעת הסוברים בדעתם ששיעור כל שבר ג' כחות, לשיטת הסוברים לדעתם ששיעור כל שבר ב' כחות, נמצא שיכול להאריך בתש"ת פחות מו' כחות, ובתשר"ת פחות מי"ב כחות.

¹² הב"ח, מג"א, מט"א ס"ה ואלף למטה סק"ג, שעה"צ סק"ג.

¹³ רש"י ותוס' ל"ג ב', ראב"ן, הרמב"ן בדרשה, (וצ"ע מש"כ המ"מ דשיטת הרמב"ן כהראב"ד), רא"ש בתוספותיו ובפסקיו סי' י', הרי"ד, ור"י מלוניל. וכ"כ הר"ן שיש להחמיר כשיטת רש"י וסיעתו.

ולשיטת ריב"א וריב"ם ששיעור התרועה ט' כחות ושיעור השבר ג' כחות ויותר מעט^{נח}, נמצא שבסדר תר"ת שיעור התקיעה ט' כחות, ובסדר תש"ת שיעור התקיעה הוא כט' כחות ויותר מעט, ובסדר התקיעה דתשר"ת שיעור התקיעה כדי שיעור י"ח כחות ויותר מעט.

כו. גם בתקיעות דמעומד שתוקעים שברים תרועה בשתי נשימות, שיעור התקיעה דתשר"ת ט' כחות לרש"י, וי"ח כחות לריב"א וריב"ם, ואין צריך להוסיף בשיעור התקיעה מחמת השהות כדי נשימה שבין השברים לתרועה^{נט}.

^{נח} כ"ה להסוברים בדעתם ששיעור השבר ג' כחות ומשהו, ולהסוברים ששיעור כל שבר ב' כחות שיעור תקיעה דתש"ת ו' כחות, ודתשר"ת שיעור י"ב כחות ויותר מעט, ולהסוברים שהוא שיעור ג' כחות בתקיעה דתש"ת ט' כחות, ובתקיעה דתשר"ת י"ח כחות.

^{נט} ומסתימת דברי השו"ע וכל הפוסקים בשיעור תקיעה דתשר"ת שהוא י"ח כחות או יותר מעט, מבואר דאף בתשר"ת דמעומד שתוקעין בשתי נשימות א"צ אלא שיעור השברים והתרועה וא"צ גם כנגד הפסק הנשימה, וכ"כ השפ"א (ל"ד ב') דממשמעות הפוסקים נראה דאין ההפסקות בכלל, ולא ס"ל כחידוש הרא"ם בביאורו לסמ"ג שכתב שיש להאריך אף כנגד השהות כדי נשימה שבין השברים לתרועה, ולפי דבריו נמצא שיש להאריך בתקיעה דתשר"ת כדי כ"ג כחות או יותר, ודלא כספר אש דת (עמ' 15 16) וס' מועו"ז ח"א סי' ה' שחששו לדעת הרא"ם.

כז. שיטת הראב"ד והרשב"א ששיעור התקיעה ט' כחות בכל הסדרים.^כ

כח. שיטת הרמב"ם דשיעור התקיעה כחצי תרועה.^{כז} והיינו שלא יפחות מחצי תרועה, אבל אם רצה להאריך בה כשיעור התרועה או יותר מכך, רשאי.^{כח}

^כ הראב"ד בהשגות ובדרשתו, הובא ברשב"א, ר"ן, מאירי בחיבור התשובה (מאמר ב' פ"ו), ובמגיד משנה, וכ"כ הרשב"ץ בחידושו ל"ג ב' שיש לחוש לפי הראב"ד. וכן שיטת רבינו הארי"ל ז"ל בשער הכוונות (דרושי ר"ה דרוש ט') ששיעור תקיעה ט' טרומיטין בין בסדר תשר"ת בין בסדר תש"ת ותר"ת. אמנם בשיעור התרועה חלוק על הראב"ד וסובר שהוא ט' כחות כשיטת ריב"א וריב"ם.

^{כז} רמב"ם פ"ג ה"ד. וכשיטתו העלו חכמי התכאליל, מהר"י בשירי, מהר"י ונה, מהר"י משתא, מהר"י צאלח. אמנם למעשה לא נשמע בקהילות תימן מנהג לעשות התקיעה כחצי מאורך התרועה, ולכל היותר יש שנהגו להאריך קצת בתרועה, וכפי שהעידו הרבנים שליט"א.

ולפי מה שפירשו רוב הראשונים בדעתו ששיעור תרועה ג' כחות נמצא ששיעור התקיעה יבבא ומחצה. ולכן תמהו עליו דתקיעה מוהעברת נפקא לן והוא לשון העברת קול ארוך. אמנם לפי מה שפירש הרב המגיד בדעת הרמב"ם ששיעור יבבא ג' כחות, נמצא ששיעור התקיעה ד' ומחצה כחות. אלא ששיטה זו לא העלהו מרן בשו"ע והפוסקים, ומבואר מדברי הפוסקים שאף לחומרא לא חשו ועל כן התירו להאריך בשבר עד פחות מט' כחות לשיטת ריב"א וריב"ם.

^{כח} כ"כ מהרי"ץ בעץ חיים, וזה מתבאר ממה ששינוי במתני' האריך בתקיעה כשתים אין בידו אלא אחת, וכמו שהביא שם הרמב"ם בהלכה ד', ומסתימת המשנה מוכח דלא האריך בתרועה אלא בתקיעה בלבד, ומבואר מלשון המשנה והרמב"ם דלא הוצרך להשמיענו אלא דאין בידו אלא אחת ולא שתים, אבל לא עלה לב לומר דמכיון שהאריך בתקיעה כשיעור תרועה לא יצא ידי חובתו, וזה ברור. והרמב"ם לא כתב אלא

ההלכה בשיעור התקיעה

כט. להלכה פסק מרן בשו"ע והפוסקים דשיעור תקיעה כתרועה, ולא העלה שיטת הראב"ד והרמב"ם בשולחן ערוך³⁰. ולפי מה שנתבאר שיש להחמיר כדעת ריב"א וריב"ם ששיעור תרועה ט' כחות, ממילא יש להאריך בשיעור התקיעה בתר"ת ותש"ת כט' כוחות, ובתשר"ת כ"ח כחות ויותר מעט.

שיעורי התקיעות למעשה בקיצור

ל. מכיון שרבו השיטות והפרטים נכתוב בקצרה את שיעור התקיעות למעשה.

דשיעור הנצרך לתקיעה הוא כחצי תרועה ולא יותר, אבל לאו למימרא דיש קפידא שלא להאריך בשיעור תרועה.

ונפק"מ מכל זה שגם החושש לשיטת הרמב"ם רשאי להאריך בתקיעה כשיטת רוב הראשונים ששיעור התקיעה כתרועה, ואין בית מיחוש בדבר.
³⁰ שו"ע ס"ג. ומכל מקום בביאור הגר"א כתב דהשו"ע רמו שיטת הראב"ד והרמב"ם במה שכתב י"ש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה, ובלשון זה רמו שיש חולקים וסוברים שאין שיעור התקיעה תלוי בשיעור התרועה.

סדר תקיעות כדעת הפוסקים שהשברים באורך ב' כחות

סדר תשר"ת

תקיעה שיעור ט"ו כחות^{טו}, וכדיעבד אם עשה ט' כחות לדעת המשנ"ב וכף החיים^{טז} יצא, ולדעת מרן השלחן ערוך ע"י הערה^{טז}.
שברים כל שבר שיעור ב' כחות^{טז}.
תרועה שיעור ט' כחות, כדיעבד שיעור ג' כחות.

סדר תש"ת

תקיעה לכתחילה שיעור ט' כחות^{טז}, כדיעבד שיעור ו' כחות.

^{טו} אע"פ דלרש"י שיעור תקיעה דשברים תרועה הוא ט' כחות, כיון דשיעור תרועה ג' כחות, מ"מ מחמירים ד' ריב"א וריב"ם ששיעור התרועה ט' כחות.
^{טז} שעה"צ סק"ד, ביאור הלכה ד"ה ומי, בה"ח ס"ק כ"ד. ומקור הדברים בב"ח ומג"א שיש לסמוך כדיעבד על שיטת הראב"ד ששיעור תקיעה לעולם ט' כחות.
ומכל מקום נלענ"ד דאם יכול בקל לחזור ולתקוע כשיעור י"ח טרומיטין שפיר יש לו לחוש להחמיר, שיטת רבים מן הראשונים ומרן השלחן ערוך דס"ל ששיעור תקיעה כתרועה. ונכאן אין לו לסמוך על שיטת רש"י שהרי האריך בשבר כג' טרומיטין].
^{טז} ויל"ע אם גם ד' מרן השו"ע לסמוך כדיעבד על שיטת הראב"ד, שאע"פ שלא הביא שיטה זו בשו"ע, י"ל משום שנקט להחמיר לכתחילה כשיטת ריב"א וריב"ם, אבל כדיעבד י"ל דמודה דיצא. ובפרט שאף מרן השו"ע רמז שיטת הראב"ד במש"כ יש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה, כמש"כ בביאור הגר"א. וממש"כ לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר, י"ל דהיינו לשיטת היש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה, אבל לענין דיעבד שפיר י"ל דמודה שיצא.
^{טז} ואם עשה כח ומשהו, לדעת כמה אחרונים יצא, אולם מאחר שבריטב"א מפורש ששיעור השבר ב' כחות צ"ע אם יש לסמוך על זה.

שברים כל שבר ב' כחות.

סדר תר"ת

תקיעה לכתחילה שיעור ט' כחות, בדיעבד שיעור ג' כחות.
תרועה לכתחילה שיעור ט' כחות, בדיעבד שיעור ג' כחות.

סדר תקיעות כדעת הפוסקים שהשברים באורך ג' כחות

סדר תשר"ת

תקיעה שיעור י"ח כחות ויותר מעט^ט, (ובדיעבד אם עשה
שיעור ט' כחות עי' לעיל בסדר תקיעות).

שברים כל שבר ג' כחות ומשהו^י, בדיעבד שיעור ב' כחות^א.
תרועה שיעור ט' כחות, בדיעבד שיעור ג' כחות^ב.

^ט אע"פ דלרש"י שיעור תקיעה ו' כחות, יש לחוש לכתחילה לשיטת הראב"ד ששיעור
תקיעה לעולם ט' כחות, וכ"כ בחי' הרשב"ץ ר"ה ל"ג ב'.

^ט והיינו אם מאריך בשברים כשיעור ג' כחות, אבל אם לא האריך בשברים אלא ב'
כחות שיצא בזה בדיעבד כדלקמן, אם עשה תקיעה דתשר"ת ט' כחות יצא, שיש כאן
שיעור שברים ותרועה לשיטת רש"י.

^י וכתב המשנ"ב דלכתחילה אין להאריך יותר מג' כחות, ומקורו בדרך החיים, וטעמו
נראה שיש לחוש לדעת הסוברים ששיעור תקיעה דתש"ת היא ג' כחות וג' משהוין.

^א כ"כ המשנ"ב ס"ק י"ג שיש לסמוך על שיטת רש"י, וזה אע"פ שמנהג אשכנז להאריך
בשברים יותר מג' כחות, כמש"כ הרמ"א.

סדר תש"ת

תקיעה שיעור ט' כחות ויותר מעט, ובפחות מט' כחות לא יצא^{עג}.

שברים כל שבר ג' כחות ומשהו, בדיעבד אם עשה ב' כחות יצא.

סדר תר"ת

תקיעה שיעור ט' כחות, בדיעבד שיעור ג' כחות.

תרועה שיעור ט' כחות, בדיעבד שיעור ג' כחות.

אופן שיעור הכחות

לא. כתבו הראשונים ששיעור הקולות אינו לפי יבבות הנעשים בשופר, אלא כפי היבבות שעושה אדם בפיו^{עד}, וכתב הריטב"א שיבבא היא כשיעור תנועת אות^{עה}.

^{עב} ואף שעושה כל שבר ג' כחות ונמצא שלא יצא לד' רש"י בשברים, מ"מ יש לסמוך על רש"י במאי דס"ל ששיעור תרועה ג' יבבות, ואין זה סותר למה שעושה כל שבר ג' כחות, שהרי הראב"ד סובר ששיעור השבר ג' כחות ושיעור תרועה ג' יבבות.

^{עג} כיון שעושה כל שבר ג' כחות ונמצא שלא יצא ידי חובה לשיטת רש"י אליבא דמרן השו"ע שפסק בתוס' והרא"ש דשבר ג' כחות הוי תקיעה לד' רש"י, על כן מעכב שתהא התקיעה שיעור ט' כחות כשיטת ריב"א וריב"ם.

^{עד} ר"ן במתני', ריטב"א.

^{עה} והיינו דבאמירת תיבה כגון 'השנה' יש שלש כחות, כיון שיש בה תנועת שלש הברות.

לב. כדי להקל בחישוב שיעור הקולות נכתוב שיעור הכחות לפי מספר השניות^{עו}, שבר - לד' רש"י ב' כחות - קרוב לחצי שניה, לד' הראב"ד (וי"א שכ"ה גם לד' ריב"א וריב"ם) ג' כחות או יותר מעט, - יותר מחצי שניה, תקיעה ותרועה דתר"ת - לד' רש"י ג' כחות - יותר מחצי שניה, לד' ריב"א וריב"ם ט' כחות - קרוב לשתי שניות. תקיעה דתש"ת לד' רש"י ו' כחות - יותר משניה. לד' ריב"א וריב"ם ט' כחות או יותר מעט קרוב לשתי שניות או יותר מעט. תקיעה דתשר"ת לד' רש"י ט' כחות קרוב לשתי שניות, לד' ריב"א וריב"ם י"ח כחות או יותר מעט - קרוב לארבע שניות או יותר מעט. תקיעה לד' הרמב"ם - ד' כחות ומחצה - כשניה.

^{עו} לפי דברי הריטב"א הנ"ל נראה שבדיבור בנוני יש בשניה אחת חמש כחות (אע"פ שבדיבור מהיר ניתן להגיע ליותר, נראה שהולכים בזה לפי שיעור בינוני), ושור' בשו"ת ודברת במ ס"י קס"ב בשם עמוד ההוראה הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהורה להאריך בשיעור תקיעה דתשר"ת ארבע שניות. ומ"מ לא באנו לקבוע מסמרות בדבר, ועי' אורחות רבינו ח"ב עמ' קפ"ד בשם החזו"א שאין צורך לשער את אורך השברים והתקיעות ע"פ מספר השניות שבשעון.

אופן עשיית התקיעות

תקיעה

לג. התקיעה צריך לעשותה קול אחד בנשימה אחת מתחילתו ועד סופו, ואם הפסיק בו אפילו הפסק כל דהו, פסלו^{צו}, ויש מכשירין כל שלא הפסיק בו כדי נשימה^{עח}.

שברים

לד. ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת^{עט}, וצריך לעשותם רצופין בלא הפסק כלל^פ, ומכל מקום צריך שיהיו שלשה

^{עו} הפסק כל דהו בתקיעה פסול מב' טעמים א' מה שכתב הערוה"ש סי"ב דכיון דתקיעה קול פשוט הוא הרי אם יש הפסק הרי אינו פשוט. ב' בספרנו כתבנו עוד טעם לפסול עפ"י מה שכתב הריטב"א ל"ג ב' דהפסקה כל דהו מחלקת כל אחד לתקיעה בפני עצמו, וממילא וזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא. ולפי הטעמים אלו מבואר דאף באופן שלא הפסיק בשהיה כלל אלא עשה הפסקה שניכר סיום הקול נפסל. וכ"כ בחיי אדם כלל קמ"ב ס"ח.

וולפי הבנת החזו"א בדעת הרמב"ן דאפי' הפסק כל דהו אינו חשוב נשימה אחת, ואם הפסיק הפסק כל דהו בג' שברים ושברים תרועה, פוסל, א"כ כ"ש בתקיעה שנפסלה בהפסק זה, ברם להלכה לא קי"ל כסברת החזו"א בד' הרמב"ן, אלא הפסק פחות מכדי נשימה אינו פוסל, כמבואר בשו"ע ס"ז במעשה דמגנצא, וכמו שיבואר להלן.

^{עח} שו"ת התשב"ץ ח"ג סי' ר"ט שכתב שכן מנהגם להפסיק בחצי התקיעה פחות מכדי נשימה, ורמז על זה בחידושו לר"ה ל"ג ב'. וכן יש לדקדק מלשון הלבוש ס"ח לפ"מ שדייק השתילי זיתים סק"מ בדבריו.

ושיטה מיוחדת יש למט"א סכ"ה לפי מה שביארו בקצה המטה (ס"ק ט"ז) שכל שלא הפסיק בנשימה ממש, אינו נפסל אלא ביותר מכדי נשימה ורק באופן שנראה לאוזן השומע כשני קולות, והרחבנו בספרנו בסברא זו.

ע"ת תשו"ר"ת המובא להלן, שו"ע ס"ד.

⁵ לשון ר"ח בפירושו [וכ"ה בעוד ראשונים] שהשברים בהפסק בינתיים, וכתב הרמב"ן בדרשה דלא הפסק גמור אלא שיהו שני קולות שיפסיק הקול בשבר ניגון, ור"ל שיסיים הקול בשבר ניגון, אך לא ישהה בין השברים אפי' פחות מכדי נשימה, אלא יהיו ג' קולות רצופים מבלי הפסק שהיה כלל.

וכן נראה כוונת הריצ"ג הובא בארח"ח (דין תק"ש סי"א) וכל בו (סי' ס"ד) ורמב"ן ר"ה ל"ג ב', וז"ל: והוי יודע שאין פירוש שברים שישבור הקול ויפסיק, אלא שבר כאדם הגונח משבר ומכאב לב והן יבבות ארוכות, וטועין התוקעין המפסיקין אותן לגמרי ע"כ. [ולא נמצא בהלכות הריצ"ג שלפנינו]. והובא בב"י מהכ"ב, וכ"ה בשתילי זיתים ס"ק כ"ד.

וכתבנו לעיל [בדין צורת השברים] בכוונתו דאתי לאפוקי משיטת הריטב"א העיטור וסיעתם שהשברים קולות פשוטים הם, ושברים הוא מלשון קולות חלוקים בהפסק זה מזה, אלא פירוש שבר היינו כאדם הגונח מכאב לב, והשתא זהו שכתב שטועים אותם המפסיקים ביניהם, כסברת הריטב"א והעיטור שמפסיקין הפסק כל דהו בין שבר לשבר, ולא נראה שכוונתו לענין תוקעים המפסיקים כדי נשימה, דמהיכי תיתי שיפסיקו כל כך, והמנהג שהזכיר המאירי במגן אבות להפסיק כדי נשימה מחדש הוא, ולא נזכר בשאר ראשונים כלל]. וכן נראה מלשון 'טועין' שמשמעו שטועין אבל יצאו ידי חובה, ואם נפרש כוונתו שמפסיקין כדי נשימה, הרי עיכובא זו ואין זה גדר טעות בלבד. וכן נראה מדברי הרמב"ן בחידושו שהביא לשון הריצ"ג אחר דלעיל מינה כתב שלא יפסיק כלל בין שבר לשבר, ומשמע שמפרש הרמב"ן דטועין מפסיקין לגמרי היינו אף בהפסק פחות מכדי נשימה.

והנה מרן הב"י כתב ע"ד הריצ"ג: ומש"כ וטועין המפסיקין לגמרי פשוט הוא, ע"כ. ולכאוי אם בא לאפוקי מהעיטור למה פשוט הוא, ומשמע שמפרש דהיינו הפסק נשימה. גם בדרכי משה שם כתב על דברי הריצ"ג: וכך הם דברי הרא"ש לעשות כל השלשה שברים בנשימה אחת. ע"כ. ומשמע לכאוי שהבין דלא בא הריצ"ג לומר אלא שיעשה בנשימה אחת ולא יפסיק כדי נשימה. ברם לפי מה שדייק החזו"א מלשון הרא"ש דנשימה אחת היינו בלא הפסק כלל, ושפיר יש לפרש כן כוונת הדרכי משה, שהוא כדברי הרא"ש שלא יפסיק בין שבר לשבר כלל. ובספרנו הרחבנו בעזה"י.

קולות מופסקים, ולא קול אחד עולה ויורד²⁵. ויש שנהגו להפסיק ביניהם הפסק כל דהו²⁶.

לה. יש אומרים שדין ג' שברים בנשימה אחת אינו לעיכובא ובדיעבד יצא²⁷, אכן דעת רוב הראשונים שדין נשימה אחת

וב"כ החיי אדם כלל קמ"ב ס"ח וז"ל, ולכן צריך ליוהר שיעשה הג' שברים בנשימה א', דאף על גב דשברים הם קולות מופסקים, אין הכוונה שיפסיק בין שבר לחבירו אלא הכוונה שיהיה ניכר שכל שבר הוא בפני עצמו ולא תכופים יחד כתרועה. והעלה לשון זה התפארת ישראל פ"ד דר"ה בהלכתא גבירתא.

²⁵ כן מוכח ממה שנמנו השברים שלשה בשונה מהתרועה שהיא קול אחד, וכן הראשונים צירו השברים שלש קוים קצרים, ש"מ ששלש קולות חלוקים הם. וכן נראה בכוונת הרמב"ן בדרשה שכתב וז"ל, וכתב רבינו חננאל פירוש יבבות זו אחר זו, שברים בניחותא והפסק בנתים, ע"כ, ולא הפסק גמור שיששה אלא שיהיו שני קולות שיפסיק הקול בשבר ניגון. ע"כ. ושני קולות ר"ל שיפריד שבר אחד מחבירו שיהיו שני קולות. ואמנם יש מן הלומדים שפירשו שכונתו שכל שבר בנוי משני קולות או כמנהגו שעושים 'טו או', או כמנהג ליטא שעושים 'או טו', ולפי"ז אומרים שאין קפידא שיעשה קול אחד עולה ויורד, וכן יש בקהילות ליטא שעושים קול אחד עולה ויורד, וכן מנהג קהילת ארץ אשכנז לעשות קול עולה ויורד כמש"כ בספר שרשי מנהגי אשכנז ח"א.

²⁶ כפי פשטות לשון רבינו חננאל העיטור ואבודרהם שהזכירו שהשברים יש הפסק ביניהם, וכן יש שנהגו בקהילות תימן לעשות הפסק כל דהו בין שבר לשבר. וזהמאירי בספר מגן אבות ענין ב' שכתב דמנהגם להפסיק בין שבר לשבר כדי נשימה.

²⁷ כך דייק הרא"ש מדברי הראב"ן במעשה דמגנצא שא"צ לעשות ג' שברים בנשימה אחת, ויעי' ראב"י"ה (ח"ב ס' תקמ"ב).

והנה לד' הרמב"ן וסיעתו דאף בשברים תרועה בעינן נשימה אחת ואף מעכב בדיעבד כמשי"ת בהערה הבאה שכן מפורש בכל הראשונים וגדולי הפוסקים, א"כ כ"ש לענין ג' שברים דמעכב בדיעבד. והנה בפשטות דעת המג"א (סק"ז) והט"ז (סק"ח), כד' ראב"ן, וכן הבינו כמה אחרונים בדעתם וז"ל בשעה"צ ס"ק י"ד, וכן פסק המט"א סי"ב, אמנם בספרנו כתבנו לפרש בד' מג"א עפ"י דברי רבינו השתילי זיתים דאף הוא מודה דבהפסק כדי נשימה פסול בדיעבד, ולא כתב אלא דאע"ג דלא הוה בנשימה אחת היינו

הוא לעיכובא^{טז}, וכן הלכה. ועל כן אם הפסיק ביניהם כל שההפסקה פחות מכדי נשימה, יצא בדיעבד^{טז}, אבל אם הפסיק כדי נשימה^{טז}, פסל, [ואם שהה יותר מכדי נשימה, פסל אף לדעה ראשונה^{טז}].

לו. כשנפסלו השברים מחמת שהפסיק בנשימה או ביותר מכדי נשימה, חוזר ותוקע ג' שברים בנשימה אחת, ואין צריך לחזור ולתקוע תקיעה הראשונה^{טז}.

תרועה

לז. למנהג שנוהגים להריע בקול אחד רועד, צריך שיהיה קול אחד מתחלתו ועד סופו, ואם הפסיק אפילו כל דהו, דינו כהפסיק בתקיעה כדלעיל^{טז}.

כאחד ממש אלא בהפסק כל דהו כשר בדיעבד, וגם בד' הט"ז כתבנו לפרש שלא יסתרו דבריו לדברי כל הראשונים דלהלן יעו"ש.

^{טז} כן מפורש ברמב"ן בדרשתו ובחידושו ל"ד א' דאם הפסיק בתרועה נפסקה וליתיה לשיעוריה ואינה עולה, וכ"ה באר"ח דיני שופר סי"א, וכל בו סי' ס"ד, רבינו ירוחם נתיב ו' ח"ב (מ"ט ע"ב) ח"י הריטב"א ר"ה ל"ג ב' וסוכה נ"ד א', ובאבודרהם, שו"ת הריב"ש סי' ט"ל, וכן נקט בפשיטות מרן הב"י, וכ"מ ברא"ש סי' י"א כמש"כ שם בקרב"נ אות ט'.

^{טז} כמבואר בס"ז במעשה דמגנצא דפסק השו"ע כד' הראב"ן דאם נזכר מיד יתקע שבר אחד אע"ג דהפסיק בין השברים.

^{טז} גדר הפסק נשימה יתבאר להלן.

^{טז} כן כתב הב"י בדעת ר"ת המובא במרדכי ובהגהות אשרי שלא יפסיק יותר מכדי נשימה, מט"א סכ"ה.

^{טז} כן מבואר ברא"ש פ"ד סי' י"א.

ולנוהגים להריע בקולות קצרים צריך שיהיו רצופים מבלי הפסק ביניהם כלל, ואם הפסיק ביניהם אפי' כל דהו, פסל^פ.
 ויש אומרים שדינו כדין הפסיק בשברים שלא נפסל אלא בכדי נשימה כמבואר לעיל^{פא}.

שברים תרועה בנשימה אחת או בשתי נשימות

לח. שברים תרועה של סדר תשר"ת נחלקו בהם הראשונים, יש אומרים שצריך לעשותם בשתי נשימות, כלומר שבין השברים לתרועה יפסיק בנשימה, משום דגנוחי וילולי בנשימה אחת לא עבדי אינשי^ב.

^{פט} כן נראה, דתרועה למנהג זה הרי היא כתקיעה דבעינן קול אחד ממש.
^צ כן פירש הפרישה סק"ה לשון הטושוע, וכן דעת רבינו מהרד"ם בשתילי זיתים סק"מ שכ"ד הטור ובי"ו וט"ז ומ"א והשיג על הלבוש בזה.
^{צא} כן דקדק רבינו השתילי זיתים סק"מ מל' הלבוש, וכ"מ במט"א סי"ז ובשו"ע הגר"ז סי"ז שכתבו דבהפסיק בנשימה ובתרועה חשוב כשתי תרועות, ומבואר דבפחות אינו נפסל, וכ"נ בערוה"ש סי"ב דמשוה דין תרועה לשברים בזה שאינו נפסל בהפסק כל דהו בתקיעה.

^{צב} כ"ה שיטת ר"ת בתשובה הובא בראשונים וראבי"ה ח"ב סי' תקמ"ב, מרדכי סי' תש"כ, מחז"ו (ח"א עמ' 386), או"ז ח"ב סי' רס"ט, חי' הרמב"ן, ור"ן ר"ה ל"ד, ובטורן דשברים תרועה דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת דגנוחי וילולי בנשימה אחת לא עבדי אינשי. וכן שיטת המאירי במגן אבות ענין ב'.

שיטת הרמב"ם: המ"מ פ"ג ה"ב דקדק מד' הרמב"ם שכתב ונמצא מנין התקיעות שלשים, שיכול הוא להפסיק בין השברים לתרועה ר"ל שאין חייב לעשותן בנשימה אחת, ע"כ. והביאו מרן בב"י. (ועיי' פר"ח תק"צ שכ' להשיג ע"ד המ"מ דממנין ל' ליכא לאוכוחי, וסיעתא לדבריו מדברי תוס' הרא"ש שכתב לעשות שברים תרועה בנשימה

ויש אומרים דצריך לעשותם בנשימה אחת שהרי קול אחד הוא של תרועה האמורה בתורה^ג. ולדעה זו כל שהפסיק כדי נשימה בין שברים לתרועה פסל^ג, וצריך לחזור ולתקוע ג' שברים ותרועה בנשימה אחת, אבל הפסיק פחות מכדי נשימה יצא בדיעבד^ה.

לט. לדעה ראשונה שצריך לעשותם בשתי נשימות, אם עשאן בנשימה אחת דעת מרן הב"י שיצא^י, ודעת התרומת הדשן^{יז}

אחת ואפ"ה כתב דמנין התקיעות שלשים, וכבר רמז הרמב"ן לדברי הרמב"ם ושאר מחברים שכתבו מנין התקיעות שלושים שהוא שלא בדקדוק, ונראה בכונתו שלא נחתו לדקדק לפי מנין קולות שחייבה תורה, אלא לפי מנין קולות המשונין זמ"ו, ומ"מ הפר"ח לדייק כן מל' הרמב"ם באופ"א יעו"ש. ונמצא א"כ דשיטת הרמב"ם ממוצעת בין שיטת ר"ת שמצריך לעשות בשתי נשימות, לבין ד' הרמב"ן וסייעתו שהצריכו בנשימה אחת, ולדעתו הפסקת נשימה בין שברים לתרועה רשות היא.

^ג כן דעת הרמב"ן בחי' ובדרשתו, והוכיח כן גם מד' הריצ"ג שמנה כ"ז קולות, (והמאירי במגן אבות דחה שאע"פ שקול' אחד הוא מ"מ צריך הפסק נשימה), וכ"ה שיטת הריטב"א ר"ה ל"ג ב', וסוכה נ"ג ב', הר"ן והרא"ש בפסקיו (סי' י') ובתוספותיו, וכ"מ ברשב"א ר"ה ל"ג ב' (דפי' דלד' ר' יהודה תוקע תר"ת בנשימה אחת וכ"כ בשמו הריב"ש), שו"ת הריב"ש סי' ט"ל (והוסיף שכן דעת כל האחרונים ז"ל).

^ד כן מתבאר במקורות שצויינו לעיל שהשוו בהדיא דין ג' שברים בנשימה אחת לדין שברים תרועה בנשימה אחת שכל שהפסיק ביניהם פסל ואינו עולה [מלבד הרא"ש ואבודרהם דלא הזכירו כן בהדיא לענין שברים תרועה].

^ה כדין ג' שברים שנתבאר לעיל. ואמנם החזון איש כתב לשיטתו בדעת הרמב"ן והרא"ש דאף הפסק פחות מכדי נשימה פוסל, ויש סימוכין לדבריו בראשונים, מכל מקום דעת השו"ע להלכה שאין הפסק פחות מכדי נשימה פוסל, כדמוכח במעשה דמגנצא וכמשנ"ת לעיל בדין השברים.

^י ואם עשאן בכח אחד ממש מבלי הפסק כלל, דבר זה תלוי במחלוקת דלקמן סי' יז בגדר שברים תרועה בנשימה אחת, דלד' התה"ד וסייעתו דדוקא בהפסק מעט חשיב

שלא יצא, הפסיק בין שברים לתרועה ביותר מכדי נשימה פסל
אף לדעה ראשונה^צ.

מ. וכתב הרמ"א שהמנהג הפשוט במדינות אשכנז לתקוע הכל
בשתי נשימות^{צט}, אך הריב"ש כתב שהמנהג בכל המקומות
לתקוע בנשימה אחת^ק, וכן עיקר הדין לדעת מרן השו"ע^{קא}.

מא. וכתב מרן השו"ע: וירא שמים יצא ידי כולם ובתקיעות
דמיושב יעשה בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד יעשה בב'
נשימות^{קב}. וכן נראה דעת גדולי פוסקי ספרד^{קג} ורבינו השתילי

נשימה אחת, א"כ בכה"ג אינו חשיב נשימה אחת וי"ל דלא יצא, אבל לד' האבנ"ז
והחזו"א וסייעתם דבכח אחד ממש חשיב נשימה אחת מוכח לשיטתם מדברי הב"י דאף
בכה"ג יצא בדיעבד לד' ר"ת.

^צ סי' קמ"ב והובא ביתה יוסף.

^{צח} כן מבואר בדברי מרן בב"י, וכ"ה במט"א סט"ו, ח"א כלל קמ"ב ס" ערוה"ש סי"ב.

^{צט} בדרכי משה ובהגהות השו"ע שכ"ה המנהג פשוט.

^ק שו"ת הריב"ש סי' ט"ל.

^{קא} כמבואר בשו"ע ס"ד שהביא דעת הרמב"ן וסיעתו ביש אומרים בתרא, אלא שכתב
וירא שמים יצא ידי כולם, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת; ובתקיעות דמעומד
יעשה בב' נשימות. והטעם שהצריך לתקוע על סדר ברכות בב' נשימות, מבואר בב"י
דחשש לד' תה"ד סי' קמ"ב דסובר למ"ד בב' נשימות דאף בדיעבד אם תקע בנשימה
אחת לא יצא. ועל כן מי שתקע כל התקיעות בב' נשימות צריך לחזור ולתקוע בנשימה
אחת.

^{קב} כמבואר בב"י דנראה להנהיג לעשותם בנשימה אחת משום דבנשימה אחת יוצאין
יד"ח לדברי הכל דמ"ד דצריך להפסיק ביניהם היינו לכתחילה, אבל בדיעבד יצא,
והביא דברי הריב"ש בתשו' הנ"ל שכן ראוי לעשות להוציא מידי ספק וכו' הריב"ש
שתיקן כן במליאנ"ה, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' ר"ט דהדרך הטוב והישר שלא
להפסיק בין שברים ליבבות כדעת הרמב"ן ז"ל כדי לצאת מן הספק.

זתים^{קד}. וכן דעת מגדולי פוסקי אשכנז שכן הוא המנהג הראוי^{קה}.

ויש מפוסקי אשכנז שהחזיקו בשיטת הרמ"א דיש לעשות הכל בשתי נשימות ואין לשנות^{קי}. וכן דעת מהרי"ץ^{קז}. והכרעת פוסקי הדור האחרון רבותינו המשנ"ב^{קה} והחזו"א^{קט} זיע"א כדברי השו"ע, וכן פשט המנהג ברוב ישראל^{קי}.

^{קי} דלא מצינו למי מפוסקי ספרד שהעירו על הכרעת מרן הב"י, ש"מ דניחא להו. ^{קד} ס"ק כ"ב-כ"ד, והביאו דברי מרן בב"י דהדברים אמורים אף לנוהגים לתקוע בתקיעות שע"ס ברכות בבא אחת לכל ברכה ודלא כפי שסבר מהרי"ץ דלהלן. ^{קה} ספר המנהגים (למהר"א קלוזנער), לבוש ס"ד וכו' "אלא שלא נהגו כך", ח"א כלל קמ"ב ס"ט, שו"ע הגר"ז ס"ט ורק כתב דבמקום שנהגו בשת"נ אל ישנה מפני המחלוקת, קיצושו"ע כלל ק' סי"ג, ערוה"ש סי"ב וובסי"ג תמה על הרמ"א. ^{קי} פמ"ג, מט"א סט"ז, משכנות יעקב או"ח סי' קנ"ד, שו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' ק"ט, ועי' אבניז או"ח סי' תמ"ד.

^{קי} שו"ת פעולת צדיק ח"ג סי' קנ"ח, ושם שפי' דהכרעת מרן היא רק לנוהגים לתקוע ל' קול מעומד אבל לנוהגים לתקוע י' קול יש לתקוע בב' נשימות. ווהדברים תמוהים טובא שזה היפך כל דברי מרן המפורשים בהדיא בב"י ובספרנו הארכנו, ונדפס כעת בסוף הקונטרס. ובתכלאל עץ חיים ח"ג ע' א' כתב שהמנהג לתקוע בשתי נשימות. וולענין המנהג בשאר קהילות תימן נראה שקשה לקבוע מסמרות בזה, ומ"מ כפי הידוע נראה שאף בקהילות הבלדי לא נהגו לדקדק שיהיה בב' נשימות כמהרי"ץ, וכ"נ גם מדברי הרשי"ה בספר דברי ש"ח (עמ' רס"ד הערה 28) שכתב דלא נוהגים לדקדק להיות השברים והתרועה ביחד בכל התקיעות, ע"כ, ולא כתב דנוהגים לדקדק שיהיו בשתי נשימות, וא"ו הרה"ג לוי קשת זצללה"ה היה תוקע כל הש"ת בנשימה אחת כדברי הריב"ש, וראה להלן בהערה שיש מגדולי ישראל שנהגו כן. ^{קה} בשעה"צ אות י"ח דבאמת הכרעת השו"ע טובה מאד דבזה אנו יוצאין ידי כל הדעות. ^{קט} חזו"א או"ח סי' קל"ז.

גדר נשימה אחת ושתי נשימות

מב. מה חשוב נשימה אחת ומה חשוב שתי נשימות בשברים תרועה, נחלקו בזה הפוסקים, יש אומרים דנשימה אחת היינו שלא יפסיק בכדי נשימה אבל מכל מקום לא יעשה בכח אחד בלתי שום הפסק, אלא יפסיק מעט בין השברים לתרועה^{ק"א}, ושתי נשימות היינו בשוהה שיעור כדי שינשום בין השברים לתרועה, וכ"ה דעת השתילי זיתים והמשנ"ב וכה"ח. ויש אומרים דנשימה אחת היינו שתוקע התרועה מתוך השברים בכח אחד מבלי הפסק כלל^{ק"ב}, וגדר שתי נשימות לדעה זו יש

ק"י ספר מנהגי החת"ס, ס' ארץ ישראל להגר"מ"ט, ערוה"ש שם שכן המנהג. וכן נראה המנהג פשוט בקהילות ספרד כדלעיל.

ויש לציין מנהג כמה מגדולי ישראל שנהגו לתקוע כל השברים תרועה בנשימה אחת, וכשיטת הריב"ש דלעיל, שכן העיד הג"ר שמחה שמואל לוין שליט"א שכן הורה לו גיסו עמוד ההוראה רבינו הגרי"ש אלישיב זצ"ל בתקיעות שתקע לפניו עשרות בשנים, וכן הורה גאב"ד העדה החרדית הגרמ"א פריינד זצ"ל כמובא בספר מרא דשמעתתא הלי' ר"ה אות רל"ו.

ק"ב תה"ד סי' קמ"ב הובא בב"י ודרישה ומג"א סק"ב וכן כתבו עוד בפ"י דברי השו"ע עטרת זקנים, פמ"ג א"א, מט"א סכ"ו, שתילי זיתים ס"ק כ"א, שו"ע הגר"ז ס"ט, מקור חיים לבעל החו"י, משנ"ב ס"ק י"ח כה"ח.

ק"ב אבנ"ז סי' תמ"ג, חו"א אור"ח סי' קל"ו, וכן דקדק בשלחן גבוה מהשמטת מרן בשו"ע דין התה"ד וסיים בזה"ל: אם לא שנאמר דכל הני רבוותא ז"ל דס"ל דצריך לעשות בנשימה אחת חולקים על רש"י וסוברים שאין להפסיק כלל.

וכן מצינו גם בגינת ורדים גן המלך סי' כ"ז שדחה ראיית התה"ד מדברי רש"י, וכ"ד הא"א בוטשאטש, ועתה נדפס גם מכת"י הגרא"ז מלצר זצ"ל בקובץ קול התורה גליון

אומרים דהיינו שיעור שהיה בפחות מכדי נשימה^{ק"י}, וזוהי שיטת רבינו החזו"א זיע"א, מיהו היה אומר ז"ל כשתוקע בכח אחד לא יערב הקולות, אלא יגמור השברים ואחר כך יתחיל התרועה^{ק"ד}.

ויש לחוש לדינא לשתי הדעות, ויתקע ל' דמיושב בנשימה אחת בהפסק מעט, ול' דלחש בכח אחד בלא הפסק, ול' דמעומד בשתי נשימות.

נ"ה שדחה ראיית התה"ד מרש"י ונקט בדעת השו"ע והרמ"א שלא העלו דבריו להלכה דלא פסקו בן.

ובספרנו הארכנו בזה, והבאנו שכן נמצא מפורש ברבותינו הראשונים הלשון לעשות תרועה מתוך שברים בנשימה אחת, שכך כתבו בארח"ח, וכ"ב, וס' המחכים, וכן בס' מנהגים למהרא"ק, וזה כהחזו"א דתרועה מתוך שברים חשוב נשימה אחת. וכן מוכח בהדיא מד' הרמב"ן בדרשתו שכ' לענין תר"ת דר' יהודה שהוא קול אחד ממש, ומדר"י למד הרמב"ן דכ"ש לשברים תרועה, אלמא דבעינן שיהיה קול אחד ממש, בלא הפסק כלל, וומה שהקשה ע"ד החזו"א בס' מועז"ז ח"א מד' הריטב"א שכתב בחי' לר"ה ל"ג ב' ובסוכה נ"ד א' ובלבד שלא יפסיק בנתיים בנשימה, יישבנו בספרנו בעזה"י.

ק"י זהו חידוש נוסף המבואר בחזו"א בדעת ר"ת [ואינו מבואר בדברי שאר אחרונים הנ"ל דס"ל כהחזו"א בדין נשימה אחת], דכל הקפידא היא שלא לעשות השברים תרועה בנשימה אחת, כלומר בכח אחד מבלי הפסק, אלא צריך להפסיק בניהם, אך ההפסק אינו אלא פחות מכדי נשימה, ועי' בס' ארחות רבינו ח"ב עמ' קפ"ד דרבותינו החזו"א והקה"י זיע"א לא נהגו לתקוע כלל שברים תרועה בהפסק נשימה [אך מש"כ שם עמ' קפ"ו דבכדי נשימה לא יצא לכו"ע אינו מבואר בהדיא בחזו"א ולענ"ד אינו כן ואכמ"ל]. וכן נהג רבינו החזו"א למעשה במיושב להריע מתוך השבר בלא הפסק כלל ומעומד בהפסק מועט פחות מכדי נשימה כמובא בס' שונה הלכות ס"ז ובארחות רבינו (שם) ושכן נהג אחריו רבינו הקה"י זללה"ה. ובספרנו הארכנו בביאור שיטת החזו"א בזה.

ק"ד דינים והנהגות פ"כ ס"ב. [וכן העיר בס' קיצור הל' מועדים הערה ל"ח].

מג. והנה ענין נשימה אחת אינו רק שלא ינשום בפועל בין הקולות, אלא צריך לתכוף הקולות שלא יהיה ביניהם שיהוי זמן של כדי נשימה^{קטו}, וכל שהפסיק בכדי נשימה פסל, אע"פ שלא נשם. ושיעור כדי נשימה עי' בהערה^{קטז}.

מד. וכמו כן כל שנשם בפועל בין שבר לשבר, או בין שברים לתרועה [לדעת האומרים שצריך לעשותם בנשימה אחת],

^{קטו} כן מוכח בגמ' סופ"ק דחולין (כ"ו ב') דמוקי רב אסי הא דתניא לגבי יו"ט שחל להיות בערב שבת תוקעין ולא מריעין, דהיינו דאין מריעין בשתי נשימות אלא בנשימה אחת, והרי תקיעות שתוקעין בערב שבת היינו להודיע לעם ולהבדילם ממלאכת אוכל נפש, ועל כרחק שהקול הנשמע תכוף הוא, דאי אינו תלוי אלא בתוקע שלא ינשום הרי אין ניכר ההבדל בין שאר ערבי שבתות ליו"ט שחל להיות בערב שבת.

ומה שמתבאר מד' הב"ח (אות י"א) והגר"א ומאמ"ר (סק"ח) שפירשו ד' הראב"ן במעשה דמגנצא דס"ז דמהני לתקוע השבר הג' אחרי שתקע ב' שברים והתחיל להריע, וקשה הא בעינן ג' שברים בנשימה אחת, ותירצו דהכא מיירי שלא הפסיק בנשימה אלא גמר השבר הג' באותה נשימה. צ"ל שכוונתם שלא היה כדי שיהוי זמן של נשימה, אלא מיד עשה שבר שלישי, אבל אם שהה כדי נשימה אע"פ שלא נשם כבר הפסיק ואין עולה לו.

^{קטז} הנה הרמ"ע מפאנו בספר אלפסי זוטא סוכה כ"ו ב' לענין שיתין נשמי כתב ששיעור נשימה הוא חלק אחד מתת"ר, והובא בשע"ת סי' ד' ס"ק י"ז, והיא דעה שלישית שהביא בבאיור הלכה שם ד"ה דוד, ואף שלענין שיתין נשמי נחלקו עליו, אך לענין שיעור מציאות הנשימה נראה לכאן שאין חולק בדבר, וא"כ יוצא ששיעור כדי נשימה הוא 3.3 שניות, אלא שלכאורה זהו שיעור נשימה בריוח גדול, ויתכן שהוא כולל גם זמן הוצאת האויר עד הנשימה הבאה, וצ"ע. ומצד המציאות נראה שכדי נשימה [דהיינו נשיפת האויר] הוא כשניה אחת.

אע"פ שנשם בחטף ולא שהה כדי זמן נשימה בינונית, יש לומר שפסל, ועי' הערה ק"ז.

מה. אולם לגבי שברים תרועה בשתי נשימות נחלקו הפוסקים, יש שסוברים שאף הוא ענין של שיהוי זמן, וכל ששהה כדי שיעור נשימה חשוב שתי נשימות, ואע"פ שלא נשם בפועל^{ק"ח}. ויש הסוברים שתלוי בנשימה בפועל, שכל שלא נשם ממש אע"פ ששהה שיעור כדי נשימה, הרי זה חשוב נשימה אחת^{ק"ט}, וכל שנשם בינתיים אע"פ שנשם בחטף ולא

ק"י לכאורה כן משמעות לשון הריטב"א בחידושו ר"ה ל"ג ב' ובלבד שלא יפסיק בינתיים בנשימה שאם הוא מפסיק בינתיים הוה ליה ב' תרועות, ע"כ. וכ"כ הריטב"א סוכה נ"ד א': ומכאן למדנו לדברי חכמים לסימן תשר"ת דכיון שהשברים והתרועה במקום תרועה אחת עולין שאם הפסיק בנשימה כלל בין שבר לשבר ובין שברים לתרועה הרי הוא פסול. ע"כ. הרי שתלה הריטב"א ההפסק בנשימה, והיינו מצד מעשה הנשימה, ברם עי' בספרנו שהוכחנו מלשון הריטב"א בסוגיין דמש"כ הפסק הנשימה אין כונתו להפסק נשימה בפועל אלא להפסק כל דהו, ואם כן אין להוכיח כן. אך מכל מקום נראה דמדלא נתנו הב"י והפוסקים עצה לקיים דברי הרמב"ן ורבינו תם בדין שברים תרועה, שינשום בחטף ולא ישהה אף כדי נשימה, שבזה יצא ידי שניהם, משמע שכל שנשם בפועל הוי הפסק, אף שלא שהה כדי נשימה.

ק"ח כך מבואר בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' ר"ט דתלוי בשיעור כדי נשימה.

ק"ט כן כתב בשו"ע הגר"ז ס"ח דכדי נשימה היינו שעושה נשימה בינתיים וע"כ צריך התוקע לעשות נשימה בינתיים. וכ"כ בס' אש דת (והובא באלף המגן ס"ק י"ז), ובס' פניני רבינו הגר"ז עמ' ס"ח, וכן הוא הלשון בהרבה ראשונים הפסק בנשימה ולא כתבו כדי נשימה (ריטב"א, מגן אבות למאירי, וז"ל ס' צרור החיים נהגו שלא להנשים בין השברים לתרועה) וכ"נ מל' השו"ע וכ"ה בתה"ד דלדעת ר"ת יעשה שברים תרועה בשתי נשימות ומשמע שתי נשימות בפועל ולא סגי בהפסק כדי נשימה.

והטעם שאינו דומה למבואר בגמ' דחולין הנ"ל ובדברי רש"י ותוס' בסוכה שתלוי בכדי נשימה, משום דהתם משום חילוק הקולות אתינן עלה, דתקיעה קול לעצמו, ותרועה

שהה כדי שיעור נשימה הרגיל לשאר בני אדם חשוב שתי נשימות^{קב}. ועל כן בתקיעות דמעומד שתוקע שברים תרועה בשתי נשימות, צריך לכתחילה שינשום ממש.

הפסק בין תקיעה לתקיעה כדי נשימה

מו. בין התקיעות של כל סימן, דהיינו בין תקיעה לשברים או תרועה, ובין שברים או תרועה לתקיעה, צריך שיפסיק ביניהם כדי נשימה^{קכא}, ואם צריך לנשום ממש עי' בהערה^{קכב}.

קול לעצמו לרבנן, ולכן תלוי בכדי נשימה, שבזה ניכר חילוק הקולות, אולם הכא הרי מודה ר"ת דשברים תרועה קול אחד של תרועה הוא, אלא דשברים תרועה בנשימה אחת לא עבדי אינשי, ועל כן תלוי בנשימת התוקע ממש.
^{קכ} כך מתבאר ממש"כ הט"ז ס"ק ו' לפ"מ שפירשו בדה"ח סדר התקיעות ס"ח כמובא בספרנו בעזה"י.

^{קכא} כן משמע מלשון הירושלמי שהביאו הראשונים דלהלן דדוקא עשאן בנפיחה אחת יצא ומשמע בדיעבד. וכן דייק המאירי בס' מגן אבות (העניין השני) דאף הירושלמי לא התירן אלא בדיעבד, (ולא קי"ל כד' האו"ז סי' רס"ט בשם ר"ת ורבינו ברוך ב"ר יצחק דלכתחילה יש לעשותם בנשימה אחת לצאת ידי ד' רבי יהודה (סוכה נ"ג ב'). והטעם דצריך לכתחילה להפסיק י"ל מתרי טעמי: א. משום הפסק הקולות שלא יהיה נראה כקול אחד, וזה נראה מדברי הרא"ש פ"ד סי' י' שכתב שאין כאן לא סוף ולא ראש. ב. משום דתקיעה ותרועה בנשימה אחת לא עבדי אינשי (כסברת ר"ת לענין שברים תרועה). אלא שבתרומת הדשן סי' קמ"ב כתב דסברתו של ר"ת לא שייכא אלא בשברים תרועה דחד קלא נינהו ולא בתקיעה ותרועה דתרי מילי נינהו, ובזה יישב דברי ר"ת מהירושלמי, ברם בדברי מרן הב"י מבואר דלית ליה האי סברא שהרי הוכיח מדין הירושלמי לדין שברים תרועה דר"ת, וכתב דכל שכן הוא דהא תקיעה שהוא קול פשוט הוא סימן שמחה ותרועה הוא סימן בכי ויללה ואפילו הכי קאמר בירושלמי שאם עשאן

מזו. תקע כל הסימן בנשימה אחת, יצא בדיעבד^{קכג}, [ואף שתקע בכח אחד ולא הפסיק ביניהם כלל^{קכד}]. ויש אומרים שלא

בנפיחה אחת יצא וכל שכן שברים ותרועה דדמו טפי אהדדי שאם עשאן בנפיחה אחת שיצא.

קכב לכאורה אם צריך לנשום ממש תלוי בין הטעמים הנ"ל בהערה הקודמת, דלטעם ראשון סגי במה ששודה כדי נשימה, כן נראה מהסוגיא דסופ"ק דחולין הנ"ל, דכיון דענין נשימה אחת היינו חילוק הקולות הנשמע לאוזן, ה"ה שתי נשימות שתוקע בערבי שבתות של כל השנה היינו חילוק הקולות הנשמע לאוזן שהוא בכדי נשימה, ואין צריך נשימה ממש, וכ"מ מלשון רש"י סוכה נ"ג ב' שב' דלר"י מפסיק בין תקיעה לתרועה "כדי נשימה" וכ"ה הלשון בתוס' שם נ"ד א'.

ואילו לטעם השני יתכן שיש לו לכתחילה לנשום ממש, וכמו שהובא לעיל בדין שברים תרועה בשם הגר"ז שצריך לנשום ממש בין השברים לתרועה מהאי טעמא דשברים תרועה בנשימה אחת לא עבדי אינשי.

קכג כ"כ הרמב"ן בחידושו כ"ז א' מד' הירושלמי (פ"ב ה"י) אמרן בנפיחה אחת יצא, ובד' התוספתא דלהלן כתב הרמב"ן דמשבשתא היא וצ"ל יצא, וכ"ה בר"ן על הרי"ף י"א, א' מדה"ר [ולא זכיתי להבין למה כ' מרן בב"י: "וכן נראה שהוא ד' הר"ן" הא הדברים מפורשים כד' הרמב"ן], והרא"ש ס"י " הביא ד' התוספתא וכ' ומיהו בירושלמי וכו' וכך הם דברי הטור, וולפלא שמרן בב"י לא הביא דברי הרא"ש הללו והעלה מרבנו ירוחם בשם הרא"ש בהיפוך] (אך ע"י בריטב"א ל"ג ב' שקיים ד' התוספתא באופן שלא יחלוק ע"ד הירושלמי), וכ"ד הרשב"א ל"ד א', וגדולה מזו ד' האו"ז לעשות כן לכתחילה לחוש לד' ר"י כבהערה דלעיל. וכ"נ ד' מרן בשו"ע שהביא דעה זו בסתם וד' החולקים ביש וכו"כ הא"ר וכך הכריע הגר"א בביאורו ומשנ"ב והטעם דיצא פי' הרמב"ן וסיעתו, 'דשינוי הקול זהו הפסקתו', אך הרשב"א (שם) כתב הטעם דרבנן לא פליגי אדר"י אלא לומר שאינו מחויב בכך אבל לפסלן לא, ודו"ק.

והנה הלבוש כתב הטעם דבדיעבד יצא משום דהא מצוה אחת היא, והביאו רבינו השתילי זיתים ס"ק כ"ה, ודברי הלבוש צ"ב דהאי טעמא אינו אלא לר"י סוכה נ"ג ב' דאמר תר"ת אחת היא ופרש"י מצוה אחת הן וחדא חשיב להו אלא לרבנן דאמרי תקיעה לחוד מאי איכא למימר, וצ"ע].

יצא^{קב}, [ולדעה זו אם הפסיק מעט פחות מכדי נשימה,
צ"ע^{קב}], ולכתחילה יש לחוש לדעה זו לחזור ולתקוע בהפסק
נשימה^{קב}.

קב^ב כן מוכח בראשונים הנ"ל כמבואר באבנ"ז או"ח סי' תמ"ג, וכ"נ ממשנ"ב ס"ק כ"ב ומקורו מדברי הגר"א בביאורו, ודלא כפמ"ג א"א סק"ד וש"ע הגר"ז ס"ט שהצריכו הפסק מועט לדעה זו, והשמיט המשנ"ב דבריהם, ובספרנו הארכנו בעזה"י.

קב^ה כ"ה בתוספתא פ"ב דר"ה הי"ב: תקע הריע ותקע בנשימה אחת לא יצא. והביאזה כצורתה בעל העיטור הל' שופר ק"א ב' שבלי הלקט סי' רח"צ, ס' תניא רבתי סי' ע"ז, מאירי ר"ה ל"ג א' ובמגן אבות (שם), וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרא"ש ובשם קצת מפרשים דלא יצא, והובא בב"י, וע"י א"ר שדייק מד' הלבוש ס"ה שסובר דהעיקר כדעה זו (ונראה כוונתו מדהביא השיטות ב"א ו"א ודעה זו ב"א בתרא), וטעם הפסול לדעה זו כ' הטור שאין כאן לא ראש ולא סוף.

קב^ו ע"י מט"א ס"ט ואלף למטה אות י"ח דנראה דלא פסיקא ליה דבר זה, וולד' הפמ"ג והגר"ז הנ"ל ע"כ דלהך דעה אף בהפסק מעט לא סגי.

קב^ז לפי הכלל שכתב ביד מלאכי כללי הש"ע אות י' מדברי הסמ"ע והש"ך דבמקום שפסק בש"ע כסתם והביא ד' ה"א שחולקים יש לחוש לכתחילה לד' החולקים, וכ"נ מד' רבינו מהרד"ם בהקדמתו לשתילי זיתים שכתב כן לענין קולא דיש לסמוך ע"ד ה"א, וכ"כ בכה"ח, ובענינו יש מקום יותר לחוש לזה שכפי הנראה מדברי מרן בב"י נראית דעתו להכריע כדעה זו עפ"י התוספתא ולא הביא כלל דברי הרמב"ן דמשבשתא היא, וע"י מאמר סי' רס"ח סק"ג דאיכא דוכתי דאע"פ שכ' בסתם ויש קי"ל כ"א במקום דגילה דעתו בב"י לפסוק כדעה זו. וכן הכריעו כאן בח"א כלל קמ"ב, ש"ע הגר"ז ס"ט, אלף המגן ס"ק כ"ח.

האריך בתקיעה כדי שתעלה לו לשתי תקיעות

מח. האריך בתקיעה אחרונה של בבא אחת דתשר"ת (או דתשר"ת או דתר"ת) כשיעור ב' תקיעות כדי שתעלה לו לב' תקיעות, לשם תקיעה אחרונה של בבא זו ולשם תקיעה אחרונה של בבא שלאחריה, לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת שהיא תקיעה אחרונה של אותה בבא^{קכח}, לפי שכל תקיעה צריך להיות בה ראש וסוף, ואם נחלק התקיעה כמחשבתו אין לתקיעה אחרונה סוף ואין לתקיעה ראשונה ראש, לפיכך אין אנו הולכים כלל אחר מחשבתו, אלא חושבין אותה כולה לתקיעה אחרונה של אותה בבא^{קכט}. ויש אומרים שלא עלתה לו אף לתקיעה אחרונה של אותה בבא, שהולכים אחר מחשבתו שנתכוין לחלקה לשתי תקיעות, וממילא נפסלו שניהם, כי לתקיעה אחרונה אין סוף ולראשונה אין ראש^{קל}.

^{קכח} מתני' ר"ה ל"ד ב' תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת, ופרש"י (ד"ה משך) דקאי אפשוטה שלאחריה דמלכויות ופשוטה שלפניה דזכרונות, וכ"ה בש"ר, ודעה זו שעלתה לו לתקיעה אחרונה דאותה בבא היא שיטת הרמב"ם פ"ג משופר ה"ד, הרמב"ן הרשב"א והריטב"א בחידושיהם כ"ז א' והשיגו עד הריצ"ג (דלהלן הערה ע"ט), וכ' המ"מ שדבריהם נכונים וברורים (וכן הסכמת רבינו ירוחם מ"ט ד', שבה"ל סי' ש"א, וספר תניא סי' ע"ז), והעלה מרן סברה זו בס"ו בסתם וד' הריצ"ג ביש, והלכה כסתם. וכ"כ א"ר ס"ק י"א והגר"א דהעיקר כסברא זו והובאו במשנ"ב ס"ק כ"ה.

^{קכט} לבוש ס"ו, שו"ע הגר"ז ס"י משנ"ב ס"ק כ"ד.

^{קל} הריצ"ג ופי' מתני' דאין בידו אלא אחת דהיינו תקיעה ראשונה של בבא ראשונה והוציא כן מן הירושלמי, וכן שיטת הראב"ד בדרשה והמאירי בחיבור התשובה. (עמ'

ולדעה זו יש אומרים שצריך לחזור ולתקוע מראש אותה בבא, כי תקיעה זו שאינה עולה, הרי היא הפסק בקול פסול, ונפסל כל הסימן קלא.

והלכה כסברא הראשונה, ומ"מ במקום שאפשר, יחזור לתקוע כדי לחוש לדברי החולקין קלב.

מט. כדי הנאמר בסעיף הקודם, כך הדין אף לענין תקע תקיעה דסדר תשר"ת והאריך בה כשיעור שתי תקיעות כדי שתעלה לו לשם תקיעה אחרונה של סדר תשר"ת ולשם תקיעה ראשונה של סדר תשר"ת, דאין בידו אלא תקיעה אחרונה של סדר תשר"ת, ולדעת היש אומרים לא עלתה לו אף לתקיעה אחרונה

356–355) [והריצ"ג וסייעתו איירי בתקיעה אחרונה דמלכיות וראשונה דזכרונות, ומש"כ הלבוש לחלק בזה מתוך דברי הטושו"ע כבר השיגו מג"א סק"ה].
קלא לבוש ס"ו והובא במג"א סק"ה ובעקבותיהם הלכו בשת"ז סק"ל, שו"ע הגר"ז סי"א, מט"א ס"כ וכ"א. אמנם הקרב"נ פ"ד סי' ס"ו ח' אות ג' ובחיבורו נתיב חיים על השו"ע וכן הגרעק"א בהגהותיו תמהו טובא ע"ז דזה נסתר ממתני' בהדיא דקתני אין בידו אלא אחת ולכל הפחות היינו תקיעה ראשונה של אותה בבא כפי שפירשה הריצ"ג וכן פי' המק"ח להחוי' דמש"כ הבי' לחוש לדי' הריצ"ג היינו לחזור ולתקוע תקיעה אחרונה דבבא א' ותקיעה שלפניה דבבא ב'. ועיי' דגמ"ר שפי' שדין זה אינו אלא מדברי הלבוש, דאזל לשיטתיה דבתשר"ת ותשברים תרועה דוקא נחלק הריצ"ג, אבל בתשר"ת ותשר"ת מודה דעלתה לו לתקיעה אחרונה דתשר"ת ראשון וממילא ל"ק ממתני' דאיירי באותו סדר, אך למש"כ המג"א להשיג על הלבוש ממילא אף דין זה לא יתכן מכח מתני'.

קלב מרן בב"י, ומש"ה העלה סברת הריצ"ג ב"א לחוש לדעתו היכא דאפשר, והעלה דבריו בשת"ז סק"ל, שו"ע הגר"ז סי"א, [ומכאן ראי' גדולה שבמקום שכתב מרן סתם וי"א דעתו לחוש לכתחילה לדעת הי"א]. והמט"א ס"כ העלה דעה זו בסתם ולא הביא כלל סברא ראשונה. אמנם בדברי המשנ"ב ס"ק כ"ה מבואר דפי' בד' הא"ר והגר"א שכתבו דהעיקר כסברא ראשונה, דא"צ לחוש כלל לסברא זו.

דתשר"ת דנפסלה התקיעה לגמרי^{קלג}. ואע"פ שנתבאר בסעיף ג' שתוקעים ג' הסדרים דתשר"ת תש"ת תר"ת מחמת הספק, וא"כ היה מקום לומר שתעלה התקיעה מספק לכאן ולכאן, מכל מקום כיון שנתכוין בחציה לשם תשר"ת ובחציה לשם תש"ת, אי אפשר שתעלה כולה לאחד משניהם מספק.

נ. ומכל מקום באופן זה שתקע תקיעה אחת בסוף סדר תשר"ת ותחילת סדר תש"ת, והתנה שאם סדר תשר"ת הוא הנכון תעלה לתקיעה אחרונה דסדר תשר"ת ואם סדר תש"ת הוא הנכון תעלה לו לתקיעה ראשונה דסדר תש"ת, יצא^{קלד} בדיעבד^{קלה}.

נא. כל זה שמועיל תנאי היינו מסדר לסדר, אבל באותו סדר לא שייך כלל תנאי מסימן אחד לחבירו, שהרי המצוה מן התורה להריע ג' תרועות, ובכל תרועה תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה.

^{קלג} כן מתבאר בד' הטושו"ע ס"ו שהביאו דינא דמתנאי דמשך בשניה כשתים אתקיעה אחרונה דסדר תשר"ת וראשונה דסדר תש"ת, וצ"ל דלרבותא נקטו כה"ג דאע"ג דאיכא למימר דמן הספק יעלה א' לכאן ולכאן קמ"ל דכוונתו מגרעת.
^{קלד} מרן בב"י דבתנאה מיקרי שפיר מכיון, (ונחלק על הרא"ם), ופסקו הרמ"א בס"ו. ואמנם בד' מרן היה מקום לומר דלא הצריך תנאי להלכה וכד' האו"ז והר"ן דס"ל דיצא אף בלא תנאי, והובאו בד"מ סק"ה, ומש"כ הב"י הוא רק להשיג ע"ד הרא"ם כלפי מה שכתב דבתנאה לא מיקרי כונה, מ"מ מדברי השתילי זיתים שלא השמיט הגהה זו מוכח דס"ל כן אף בדעת מרן, וכ"נ גם מד' הד"מ שפירש כן דעת מרן.
 והטעם דבעינן דוקא תנאי, היינו משום דבלא תנאי הו"ל כתקע בלא כונה דלא יצא, כן פ"י השעה"צ ס"ק כ"ג וכ"ה בשו"ע הגר"ז ס"ג, ובספרנו הארכנו בעזה"י בביאור כוונתם.
^{קלה} משנ"ב ס"ק כ"ו וכוונתו מהטעמים שכתבו הראשונים דלא תקנו חכמים כן לכתחילה לכתחילה שיתקע תקיעה אחת לכאן ולכאן והובאו בב"י וד"מ.

כונה לשם תקיעה לפניה או לאחריה ולשם הסדר

כונה לשם פשוטה לפניה ולאחריה באותו סימן

נב. תוקע שתקע תקיעה תרועה תקיעה, ונתברר שהפסיק בקול פסול בין התרועה לתקיעה, שדינו לחזור לראש הסימן, אותה תקיעה שתקע לשם פשוטה שלאחריה עולה לו לשם פשוטה שלפניה, ומשלים עליה תרועה ותקיעה, שאין הכונה לשם פשוטה לפניה או לאחריה מעכבת^{קלז}.

נג. וכן אם היו לפני התוקע שני אנשים, זה צריך פשוטה שלפניה, וזה צריך פשוטה שלאחריה, תקיעה אחת מוציאה את שניהם^{קלז}, אע"פ שאין התוקע מכוין לדעת שניהם^{קלח}.

קלז בן מתבאר בתוספתא שהביאו הרמב"ן הריטב"א והר"ן תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת, ופירש הרמב"ן כלומר שעשה תר"ת אין בידו אלא תקיעה אחרונה, שפסל הכל בהפסק תרועה פסולה שהוסיף, וצריך לסמוך לתקיעה אחרונה ר"ת ונמצא שעשה תר"ת בצרוף כהוגן, ע"כ. וכן העלה הטור וב"י סי' תק"צ, וכ"פ מג"א ס"ק י"ב ושת"ז סק"מ משנ"ב ס"ק ל"ה, ושאר פוסקים. הרי מבואר דאע"פ שנתכוין לשם תקיעה אחרונה של תר"ת עלתה לו לשם תקיעה ראשונה. ולכאן נראה שאף הריצ"ג שנחלק בכונה לשם סימן הבא מודה בזה כיון שהוא באותו סימן, אמנם בריטב"א ובביאור הגר"א מבואר שאף בזה נחלק, אלא שהם דחו מכח זה את דברי הריצ"ג, והגר"א כתב דהריצ"ג גרס בתוספתא כרשב"א. ובספרנו הזכחנו מד' הב"י והשתילי ויתים שסתמו כדברי התוספתא שעולה לו לשם תקיעה ראשונה, אע"פ שבס"ו כתבו לחוש לכתחילה לד' הריצ"ג, אלמא דס"ל דהכא אף הריצ"ג מודה דיצא. וכן מוכח בדברי הלבוש והשתילי ויתים שהובאו בדין הבא.

קלז ירושלמי מגילה פ"ב ה"ב, שו"ע סי' תקפ"ח ס"ד.

קלח בן מתבאר מדברי הלבוש.

נד. וכן אם היה התוקע תוקע לעצמו פשוטה לפניה והשומע צריך תקיעה לאחריה, אע"פ שלא נתכוין התוקע לשם תקיעה לאחריה של השומע, יצא השומע, ובלבד שנתכוין להוציאו ידי חובת המצוה^{קלט}.

נה. ומכאן נלמד למה שמצוי באופן שאירע קלקול בשברים או בתרועה המצריך לחזור לראש הסדר, והתוקע חוזר לראש הסדר, והשומעים סוברים שתוקע תקיעה אחרונה ומשלים הסדר, עולה להם תקיעה זו לשם תקיעה ראשונה.

כונה לשם פשוטה שלפניה של סימן הבא

נו. היה עומד התוקע בתקיעה שלאחריה וטעה וסבר שעומד בתקיעה שלפניה של הסימן הבא, ותקע לשם תקיעה שלפניה, נחלקו הראשונים בדבר, יש אומרים שלא יצא ידי חובתו כיון שהתכוין לשם סימן הבא^{קמ}, ויש אומרים שאין צריך הכונה לשם סימן הבא מגרעת^{קמא}, וכן הלכה.

^{קלט} ערוך השלחן סי' תקפ"ח ס"ו, וכן מתבאר בלבוש שם ס"ג ושתילי זיתים סק"ט.
^{קמ} בן פירש הר"ן דעת הריצ"ג בטעמא דהאריך בתקיעה אחרונה כשתים לא עלתה לו אותה תקיעה אף בשביל אחת, דכיון דמתכוין לשם מצוה אחרת, דהיינו סימן הבא, (י"א ב') וכתב דאף למ"ד מצות אין צריכות כונה לא יצא, דדוקא תוקע לשיר שהוא חול ואין כוונתו בו כוונה של כלום ולפיכך אינה מעכבת מלחול מצוה באותה תקיעה אבל מי שמכוין תקיעתו למצוה אחת כמתעסק שהוא מכוין למצוה לחנך את התינוקות אין תקיעתו עולה לו למצוה אחרת ודמיו האי מלתא למאי דאמרינן בריש זבחים (ג' א') דמינה מחריב בה דלאו בת מינה לא מחריב בה. וכן נראה שיטת בעל העיטור (ק' ד') כמו שבארנו בספרנו בעזה"י.

נז. וכן אם היה התוקע תוקע לעצמו לשם פשוטה לאחריה של סימן ראשון, והשומע נתכוין לשם פשוטה שלפניה של סימן הבא, יצא השומע ידי חובתו.

נח. ומכאן נלמד שאם מחמת קלקול חזר התוקע על פשוטה אחרונה של סימן ראשון, והשומעים סבורים שתוקע לשם פשוטה שלפניה של סימן הבא, יצאו ידי חובת פשוטה של סימן ראשון.

בונה לשם פשוטה של סדר הבא

נט. וכן אם היה התוקע עומד בסדר תש"ת וכיון לתקוע לשם תש"ת, עלתה התקיעה לשם סדר תש"ת שעומד בו, שאף הכונה לשם הסדר אינה מעכבת^{קמב}.

אולם אין הכרח לפירושו של הר"ן ב' הריצ"ג דבדברי הרשב"א בארנו בספרנו שמפרש דכוונה לשם תקיעה פסולה שנתכוין שתעלה לו לשתים, היא שמגרעת שלא יצא, ולעולם בכה"ג שמכוין לשם פשוטה שלפניה, י"ל דמודה הריצ"ג דיצא, ולכן אע"ג דהשו"ע חשש לכתחילה לד' הריצ"ג בס"ו כמשנ"ת לעיל, מ"מ כיון שנחלקו הראשונים בד' הריצ"ג גופיה נראה שבזה ודאי יש לסמוך על הכרעת הראשונים והשו"ע דלא כריצ"ג.

^{קמא} הרמב"ן הרשב"א הריטב"א והרא"ש נחלקו על דברי הריצ"ג, וכן פסקו הטור ושו"ע סי' תקצ"ט ס"ו, כמבואר לעיל בדין האריך בתקיעה כדי שתעלה לו לשתים, ואע"פ שחשש מרן הב"י לכתחילה לדעת הריצ"ג, נתבאר לעיל בהערה הקודמת, שבזה יש לומר שאף להריצ"ג יצא.

^{קמב} כן מתבאר מדין השו"ע ס"ו שאע"פ שכיון בחצי תקיעה אחרונה לשם תקיעה ראשונה של סדר תש"ת, עלתה לו לשם תקיעה אחרונה של תש"ת, הרי שאף כונה לשם סדר אחר אינה מעכבת, אע"ג דאנו עושים שלשה סדרים מספיקא.

ס. ומכאן נלמד שאם אירע קלקול בתקיעה אחרונה של בבא אחרונה של סדר תשר"ת, והתוקע חוזר על אותה תקיעה, והשומעים סבורים שתוקע תקיעה ראשונה של סדר תשר"ת, עלתה להם התקיעה לשם תקיעה אחרונה של סדר תשר"ת.

הפסק בקול שאינו ראוי לאותו סדר

סא. טעה בתשר"ת ואחר שתקע ב' שברים טעה והתחיל להריע, אם נזכר מיד בתוך כדי נשימה^{קמג} יתקע שבר השלישי ויריע^{קמד},

ומה שבספר מועדים וזמנים בקונטרס התקיעות למד מדברי התוס' ר"ה ל"ג ב' שכתבו שלא רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה, שאם מכויין לשם תקיעה אחרונה של סדר תשר"ת אינו עולה לסדר תשר"ת, וכפי הנראה לכאן מלשון השער הציון ס"ק כ"ג, כתבנו בספרנו שהתוס' איירי על עיקר התקנה ולא מצד הכוונה, וזו גם כוונת השער הציון. עיי"ש בהרחבה.

^{קמג} באור הגר"א ומאמ"ר המובא בשעה"צ אות י"ד וכ"ה בשו"ע הגר"ז סט"ז, ונטו מזה מדברי המגינים שפירשו דג' שברים בנשימה אחת אינו מעכב בדיעבד, אלא הכא מיירי שהיה בנשימה אחת, אמנם בשת"ז ס"ק ל"א העלה דברי המג"א, ובספרנו פירשנו בדעתו דמפרש ד' מג"א דקאי אנשימה אחת מבלי הפסק כלל דזה אינו מעכב בדיעבד, ואם הפסיק מעט פחות מכדי נשימה יצא, אבל כל שהפסיק כדי נשימה פסל. וכתבנו הלשון "כדי נשימה" לפי המבואר לעיל שאינו תלוי בנשימה בפועל, אלא בהפסק שהות "כדי נשימה".

^{קמד} הראב"ן הובא ברא"ש פ"ד סי' י"א דכל שלא נגמרה התרועה כיון דתרועה דסדר תשר"ת היינו גנוחי וילולי הכל תרועה אחת היא, והו"ל כנתקל בשברים שחוזר עליו. ובחילוק זה בין גמר התרועה ללא גמר הסכים הרא"ש להראב"ן. וכ"ה בטור וכן סתם מרן בשו"ע ס"ז.

אבל אם לא נזכר עד שגמר התרועה (פירוש - שהריע כדי שיעור ג' כוחות) שהתחיל בה בטעות, ואף שהוא עדיין בתוך כדי נשימה^{קמ"ה}, או אף אם לא גמר התרועה אבל הפסיק בין שני השברים לשבר השלישי כדי נשימה, הפסיד השברים וחוזר ותוקע ג' שברים ומריע, אבל תקיעה ראשונה לא הפסיד^{קמ"ו}. זוהי דעת הטור ומרן השו"ע הגר"א והשתילי זיתים.

בביאור החילוק בין גמר התרועה ל"א גמר הבאנו בספרנו ג' דרכים: א. דבלא גמר הוא קול בעלמא וחשיב נתקל בשברים משא"כ בגמר הוא קול תרועה. (ראב"ן ב. דבלא גמר כיון שאינו אלא קול בעלמא השבר שיעשה אח"כ נמשך אל השברים הראשונים שתקע קודם, אבל בגמר התרועה נראה כמתחיל בשברים אחרים. באור הגר"א ומשנ"ב. ג. דבגמר התרועה אין כאן ג' שברים בנשימה אחת משא"כ בלא גמר. (פרישה). וד' הלבוש והשתילי זיתים בזה בארנו בספרנו בעזה"י.
קמ"ה מט"א סכ"ג.

קמ"ו הרא"ש שם (ונחלק בזה ע"ד הראב"ן הסובר דבכה"ג הפסיד גם תקיעה ראשונה) וטעמו של הרא"ש דכיון דאיכא תרועה בסדר דתשר"ת והכל תרועה היא, א"כ חדא תרועה היא שנתקלקלה ולא הוי הפסק מידי דהוי אפעמים שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה יפה דלא מיקרי הפסקה כיון שאינו קול אחר שאינו מענין התקיעה. ופסקו כן הטוש"ע ס"ז.

ודין זה שכתבנו לענין שאף אם הפסיק בנשימה בין השני שברים לשלישי לא הפסיד תקיעה ראשונה, מפורש במשנ"ב ס"ק כ"ז, וכן מתבאר מדברי הפרישה והלבוש שכתבו שגמר התרועה אין זה שברים תרועה בנשימה אחת, ומבואר דאף בכה"ג שאינו בנשימה אחת אין צריך לחזור תקיעה ראשונה, וזה דלא כשו"ע הגר"ז סט"ז שכתב דבכה"ג הפסיד אף תקיעה ראשונה דכיון דלא עלו לו השברים הוי כהריע קודם השברים דהפסיד אף תקיעה ראשונה ונראה לקמן שכן דעת רוב הפוסקים, ודברי הגר"ז צ"ע דא"כ אף בגמר התרועה למה לא הפסיד תקיעה ראשונה, והרי לא עלו לו השברים הראשונים והו"ל כהריע קודם השברים.

ויש אומרים^{קמז} דלכתחילה ראוי לחוש לדעת הראשונים^{קמח} הסוברים שאין לחלק בין גמר התרועה ללא גמר התרועה, ואף בלא גמר התרועה (דהיינו שלא הריע בג' כחות) יחזור ויתקע ג' שברים ויריע. ומכל מקום אף לדעתם אם כבר תקע עוד שבר אחד והריע ותקע והשלים התשר"ת סומך על דעה הראשונה, ואין צריך לחזור ולתקוע שנית^{קמט}.

סב. יש אומרים שדין זה שאם לא גמר התרועה משלים השברים, אינו אלא בשתקע מתחלה ב' שברים ואח"כ הריע, אבל אם אחר שתקע שבר אחד הריע, אין יכול להשלים ב' שברים^{קנ}.

סג. במה דברים אמורים שתרועה באמצע השברים אינה פוסלת כל הסימן, בסדר תשר"ת, שקול תרועה שייכת לסדר תשר"ת, אבל אם אירע כן בסדר תשר"ת שאחר שהתחיל בשברים הריע, וכל שכן אם עשה כל השברים והריע, וכך אם הריע קודם השברים, אפילו לא הריע אלא יבבא אחת^{קנא} הרי זה הפסק,

^{קמז} א"ר ואז"ו סקט"ו, ח"א כלל קמ"ב סי"ג, מט"א סכ"ג, משנ"ב ס"ק כ"ז ושעה"צ אות כ"ו כה"ח ס"ק נ"א, וחשו לדברי הב"ח והט"ז שפסקו כדברי רבינו יואל חתנו של הראב"ן שנחלק עליו דאף בלא גמר התרועה הוי הפסק לפסול השברים. והדה"ח והגר"ז סתמו כדעה זו. [ולזה נתכוין השעה"צ שכתב שכן סתמו איזה אחרונים].

^{קמח} רבינו יואל אבי ראבי"ה מובא בראבי"ה ח"א סי' קע"א.

^{קמט} מט"א שם, הובא בכה"ח ס"ק נ"ג דכה"ג שהשלים התשר"ת חשיב ליה דיעבד.

^{קנ} מט"א שם. והובא בכה"ח ס"ק נ"ג. אמנם מדברי המשנ"ב ס"ק כ"ט לא משמע כן, שכתב דהתחיל בשברים היינו שבר אחד או שתיים, הרי דאף בשבר א' איתמר האיי דינא, ואף דהוא איירי לענין שאירע כן בשברים תרועה, ושם אף בשני שברים לא מהני לסיים השברים, מ"מ אי כהמט"א מאי רבותא בשברים תרועה, תיפול דבשבר א' אף בתשר"ת לא מהני.

^{קנא} שעה"צ ס"ק ל"ב והשיג על היד אפרים שחילק בזה.

כיון שקול תרועה אינו מסדר תש"ת, קלקל בזה כל הסימן, והפסיד אף תקיעה ראשונה^{קנב}.

ובדין זה אין חילוק בין גמר התרועה ללא גמר, כיון שהוא קול שלא מן הענין פוסל כל הסימן^{קנג}.

סד. כמו כן טעה בתר"ת ותקע שבר אחד או שתיים, בין קודם התרועה בין לאחר התרועה בין באמצעיתה, כיון שאין השברים מענין סדר תר"ת, הפסיד אף תקיעה ראשונה^{קנד}.

סה. טעה בתשר"ת והריע קודם השברים, אם גמר התרועה^{קנה} (דהיינו שהריע ג' כוחות) הרי זה הפסק, והפסיד אף תקיעה ראשונה, כיון שצריך לתקוע שברים אחר תקיעה ראשונה הרי

^{קנב} יסוד הדברים ברמב"ן בחידושו ל"ד א' ובדרשתו והסכימו לדבריו הרשב"א, הרישב"א, הר"ן והרא"ש, מדאמר' שם ודלמא ולולי הוה וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיעה ודלמא גנוחי הוה וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה, ודלא כר"ת והראב"ד ובהע"מ דפירשו הפסק זה לענין לכתחילה בלבד. וכ"ה בטוש"ע ס"ז וס"ח.

^{קנג} מג"א ס"ק י"א, וכן הוכיח הא"ר ס"ק ט"ז מד' הראב"ן דהוצרך לפרש דבתשר"ת גנוחי וילולי חדא תרועה היא ומש"ה הו"ל כנתקל בשברים, אלמא דבלא"ה אף דלא גמר, וכ"פ המשנ"ב ס"ק כ"ט ושעה"צ אות ל"ב שכן סתמו הגר"ז ס"ז, הדה"ח וח"א כלל קמ"ב ס"ד.

^{קנד} שו"ע ס"ז.

^{קנה} כדלעיל סכ"ב דדוקא בגמר התרועה הוי הפסק בתשר"ת וכ"ש הכא שלא התחיל בשברים, וכ"מ מהראב"ן דלדידיה במעשה דמגנצא הפסיד השברים בכל גונו, וצריך לחזור מתחילת השברים ואפ"ה בלא גמר לא חשיב הך תרועה הפסק להפסיד תקיעה ראשונה.

התרועה שלא מן הענין וקלקל את כל הסימן^{קנ"י}, כן דעת רוב הפוסקים^{קנ"ז}.

הפסק בשתי תרועות

סו. אע"פ שנתבאר למעלה שהתרועה אין לה שיעור למעלה ויכול להאריך בה כמה שירצה, כמה דברים אמורים, שהאריך והמשיך אותה תרועה עצמה, אבל אם סיים התרועה והריע לאחריה עוד תרועה, התרועה השניה הרי היא הפסק בין התקיעה האחרונה לבין התרועה שקדמה לה, והפסיד גם תקיעה ראשונה^{קנ"ח}, ולדעת הרבה פוסקים אף שלא הפסיק ביניהם בנשימה או כדי נשימה, כל שהפסיק הפסק כל דהו

^{קנ"ז} שו"ע הגר"ז.

^{קנ"י} אבודרהם המובא בב"ח ס"ק י"ג, שתילי זיתים ס"ק ל"ו, שו"ע הגר"ז סט"ו, ח"א כלל קמ"ב ס', מט"א סכ"ז. אמנם הא"ר ס"ק י"ז והדה"ח ס"ל דהו"ל מענין התרועה כיון שצריך להריע אחר השברים ולא הוי הפסק. והובאו במשנ"ב סק"ל.

^{קנ"ח} הרמב"ן בחידושיו בקצרה ובדרשתו בארוכה בפירוש דברי התוספתא (פ"ד ה"ט) תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת. הובא ברשב"א ור"ן ר"ה ל"ד א' וב' הרשב"א שיש לחוש בדבר ל' הרמב"ן והובא בר"ן. מ"מ פ"ג ה"ד שד' הרמב"ן עיקר ושכ"נ ד' הרמב"ם. וכן פסק השו"ע ס"ח, ודלא כשיטת תוספות המובא ברמב"ן וכ"ה שיטת הראב"ן, ואו"ז סי' רס"ט בשם ריב"א דשתי תרועות אינו חשוב הפסק.

שניכר שהתרועה השניה קול בפני עצמו, הרי זה פוסל^{קנט}. ויש אומרים שאינו פוסל אלא בהפסק נשימה או כדי נשימה^{קפ}.

סז. כמו כן אע"פ שנתבאר למעלה שיכול להוסיף על ג' שברים, במה דברים אמורים שהשברים הנוספים תכופים לג' שברים מבלי הפסק, אבל אם אחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק בנשימה או בכדי נשימה^{קסא} (ויש אומרים ביותר מכדי נשימה^{קסב}), ואחר כך תקע שברים אחרים ואפילו שבר אחד, הרי זה הפסק, והפסיד אף תקיעה ראשונה^{קסג}.

סח. התוקע תר"ת או תשר"ת כשיעור תקיעה ותרועה לד' ריב"א וריב"ם, וטעה והפסיק באמצע התרועה אחר ג' כוחות, לא יריע מיד תרועה בשיעור ט' כוחות, שבזה נמצא שהריע ב' תרועות דהוי הפסק כנ"ל^{קסד}, אלא יחזור ויתקע מתקיעה

קנט בן דקדק הפרישה סק"ה מלשון הטור, וכן דקדק רבינו מהרד"ם בשתילי זיתים סק"מ מל' השו"ע, דדוקא גבי שברים כתבו שתק והפסיק, ואילו גבי תרועה כתבו שתי תרועות זו אחר זו, והשיג על הלבוש שכתב 'שתק והפסיק' אף על שתי תרועות.^{קפ} כן מתבאר מדברי הלבוש הנ"ל, וכן מבואר במשנ"ב ס"ק ל"ב דדוקא בהפסק נשימה נחשב כשתי תרועות והשוה דין תרועה לשברים כהלבוש.

קסא לשון המשנ"ב שכתב ס"ק ל"ד שהיה "בשתי נשימות", וכ"ה לשון הגר"ז סי"ז "הפסיק בנשימה", משמע שנפסל בנשימה ממש, וראה לעיל שנתבאר דנפסל אף בשהיה "כדי נשימה" ואין צריך נשימה ממש. ושם נתבאר שבאופן שהפסיק בנשימה ממש, פוסל אף ששהה פחות מכדי נשימה.

קסב מט"א סכ"ה וכן ביארנו בספרנו בד' הט"ז.

קסג יסוד הדברים ברמב"ן בדרשתו באורך ומשם בטושו"ע ס"ח.

קסד ח"א כלל קמ"ב סי"ב, שו"ע הגר"ז. וטעמם משום דיש לחוש לד' רש"י וסיעתו. והנה היה מקום לומר דה"מ בתר"ת דבזה יוצא אף ידי ד' רש"י, אבל בתשר"ת הרי בלא"ה לא יוצא ד' רש"י בתקיעות אלו דהא השברים דריב"א וריב"ם לד' רש"י תקיעות נינהו,

ראשונה. [ואף אם יכוין בהדיא שלא לצאת בג' כחות, חשוב הפסק, וצריך לחזור לתקיעה ראשונה^{קס"ה}].

הפסק בתקיעה שאינה לשם המצוה

סט. תקע אחר התרועה תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה, או שתקע תקיעה שלא בכוונה לצאת בה, כגון התוקע לשיר

ברם הרי שיטת כמה מן הפוסקים דאף אם מאריך כשיעור תקיעה דתרת"ת אינו פוסל, כל שאינו תקיעה דסדר תשר"ת כמבואר לעיל, ואם כן עדיין יש לחוש שמא יצא ידי תרועה לשיטת רש"י.

כמו"כ טעה בשברים תרועה ותקע שברים קצרים א"צ לחזור לתקיעה ראשונה ודי שיתקן השברים, דהא בשברים תרועה דריב"א וריב"ם לעולם אינו יוצא ד' רש"י. ולד' ריב"א וריב"ם נראה דמה שתקע שברים קצרים אינו הפסק, דנתקל בשברים חשיב, דהא קול שברים נינהו אלא שאין בהם שיעור שברים, והוי שפיר קול מענין התקיעה.

^{קס"ה} בדעת תורה למהרש"ם כתב לחלוק על החיי אדם דכיון שמכוין לעשות ט' כחות הו"ל כאילו כיון שלא לצאת בג' כחות אלא בט', אולם מלבד מה שיש לפקפק מצד הסברא שהרי סוף סוף מכוין בקולות אלו לשם מצוה, ואין פרט זה שכיון ט' כחות מחסר כוונת המצוה, הנה בלבושי שרד והמשנ"ב מבואר דאף במכוין לעשות ט' כחות אין זה מכוין שלא לצאת וחשיב גמר התרועה. ועוד יש להעיר ע"ד מהרש"ם שכל דבריו אינם אלא לשיטת המג"א בד' הרמב"ן בחידושו והר"ן דתקיעה שלא לשם מצוה אינה הפסק, אבל למאי דפסק השו"ע דאפילו תקיעה כמתעסק הוי הפסק, א"כ מה שמכוין שלא לצאת אינו מעלה ולא מוריד. וממילא אין מועיל גם מה שהציע בשו"ת באר צבי סי' כ' שיכוין להדיא שלא לצאת בג' קולות. ובספרנו נתבאר שלא אמרו הרמב"ן בחידושו והר"ן דדוקא תקיעה לשם מצוה הוי הפסק אלא בקול שאינו מענין המצוה, אבל קול של מצוה הוי הפסק אף כמתעסק, וזה מוכרח בד' הרמב"ן.

(למאי דקי"ל מצוות צריכות כוונה בסי' ס' ס"ד^{קס}) הרי זה הפסק בין התרועה לתקיעה, והפסיד אף תקיעה ראשונה^{קס}, ויש אומרים שאין חשוב הפסק אלא בתקיעה הנעשית בכוונה לשם מצוה, אבל תקיעה במתעסק או בלא כוונה שאינם תקיעות הראויות לצאת בהם, אין זה הפסק^{קס}. והלכה כדעה ראשונה.

ע. תקע שתי תקיעות זו אחר זו בראש הסדר לפני התרועה, ובראשונה נתכוין לשם המצוה, ובשניה לא נתכוין לשם מצוה,

^{קס} ולד' המג"א שם בשם הרדב"ז דבמצוות דרבנן אין צריך כוונה והביאו רבינו בשתילי זיתים סק"ו ומשנ"ב סק"י, א"כ ביום ב' דר"ה שפיר עלתה לו תקיעה זו לשם המצוה וא"צ לחזור ולתקוע, עי' דע"ת למהרש"ם.

^{קס} כן היא שיטת הרמב"ן בדרשתו והובא בטור ופסק כן מרן בשו"ע ס"ח. וכן סתם רבינו מהרד"ם ולא העלה ד' המג"א שחולק.

^{קס} כן דייק המג"א סק"י מלשון הרמב"ן בחידושו ל"ד א' שהובא בר"ן שכתב הואיל ותקע "לשם מצוה" תקיעות אחרות באמצע הוא הפסק, ואכן כן מפורש ברשב"א שם בשיטת הרמב"ן יעו"ש. ועי' בשו"ת הרדב"ז בתש' ח"ד סי' כ"ח (אלף ק"ג). והמג"א מצדד להקל בזה וטעמיה משום דבלא"ה לד' ר"ת והראב"ד ועוד פוסקים ליכא דין הפסק כלל בקולות פסולים וע"כ יש לצרף שיטתם לד' הרמב"ן בחידושו דליכא הפסק במתעסק. ואמנם בשו"ע הגר"ז ס"ב סתם להקל. והמשנ"ב הביא דברי מג"א במשנ"ב ס"ק ל"ג אך בביאור הלכה כתב דמ"מ לכתחילה בודאי טוב לחוש לדעת השו"ע, ובמט"א ס"ל ג"כ כתב דיש להחמיר ולחזור ולתקוע. אולם בספרנו כתבנו דלפי דברי הרשב"א בדעת הרמב"ן יקשה סתירת דברי הרמב"ן מדבריו בחידושים לדבריו בדרשה שכתב דאף תקיעה במתעסק הוא הפסק, והבאנו שם ליישב דעת הרמב"ן דדוקא בקול שאינו של מצוה כלל אינו הפסק אלא במכוין לשם מצוה, משא"כ בקולות של המצוה אף שאינו מכוין לשם מצוה הוא הפסק, ולפי"ז נפל המקור להקל בתקיעה שאינה לשם מצוה, כיון שהיא מקולות המצוה. ועל כן נלע"ד שאין לנו לזוז מפסק מרן השו"ע.

התקיעה השניה חשובה הפסק בין התקיעה הראשונה לתרועה, וצריך לחזור ולתקוע תקיעה לשם מצוה^{קס}.

עא. הפסיק בקול שופר בעלמא שאינו מקולות המצוה כלל, אם היתה התקיעה לשם מצוה הרי זה הפסק^{קע}.

עב. הפסיק בקול שופר פסול, כגון בתוך הבור שיש בו קול הברה, או שתקע בשופר פסול, יש אומרים שחשוב הפסק כיון שהוא כקול התקיעה^{קעא}, ויש אומרים שאינו הפסק כיון שאינו קול הראוי למצוה^{קעב}.

קסט לחם משנה פ"ג משופר ה"ב. ודברי הפרישה תק"צ סק"ט אינם חלוקים על דברי הלח"מ, דהפרישה מיירי כשתוקע שתי תקיעות בסוף הסדר, ועל כן כיון שעלתה לו תקיעה ראשונה לשם מצוה הרי השלים הסדר, ועל כן אין התקיעה השניה הוי הפסק. ונדלא כשו"ת חבלים בנעימים ח"ב סי' כ"ח שכתב שהלח"מ חלוק על הפרישה. קע הנה עיקר הדבר דקול שאינו קול של מצוה פוסל, אע"פ שאינו קול שופר דמצוה, מתבאר מהסוגיא מדפריך מדברי הרמב"ן בדרשה שכתב דטעמא דשברים ותרועה הוי הפסק כל חד לחבריה כמבואר בגמ' היינו משום שתקע לשם מצוה, הרי דאע"ג דאינו קול של מצוה כלל כל שביון לשם מצוה פוסל. וכ"כ בשו"ת בנין שלמה ח"א סי' מ' (במהדורא ישנה נד' בהשמטות) לחלק בזה מסברא דנפשיה דבמכוין לשם מצוה הוי הפסק, ובמכוין לקול בעלמא אינו הפסק.

קעא כ"כ בספר ימי שלמה (לרבי שלמה קמחי) על הרמב"ם פ"ג משופר ה"ה.

קעב כן הביא הימי שלמה שם מדברי ספר בית לוי (לרבי דוד ב"ר שלמה מבראד), שנקט בפשיטות שאינו פוסל את הקול, עיי"ש. ובטעמו יש לומר דאף למש"כ הרמב"ן דקול שאינו מצוה אם תוקע לשם מצוה הוי הפסק כמש"כ בסעיף הקודם, מ"מ ה"מ כשיש כאן שופר כשר לתקיעה והקול קול שופר, אבל בקול אחר לגמרי שאינו קול שופר או בשופר פסול, הרי זה כדיבור בעלמא שאינו הפסק.

להיכן חוזר בהפסק בקול שאינו ראוי

עג. בכל האופנים שנתבאר שצריך לחזור לתקיעה ראשונה משום הפסק בקול שאינו ראוי, אם כבר תקע תקיעה שלאחריה, אותה תקיעה עולה לו לתקיעה ראשונה וגומר משם ואילך על הסדר^{קעג}.

עד. הכלל בכל הפסק בקול הפוסל, שאינו נפסל אלא אותו הסימן שעומד בו, אבל אין נפסל כל הסדר, כגון תקע שני תשר"ת או שני תש"ת או שני תר"ת כהוגן וטעה בשלישי א"צ לחזור אלא לאחרון שטעה בו^{קעד}.

^{קעג} כן מפורש בתוספתא (פ"ב הי"ב) לפי גירסת הרמב"ן תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת. וכ"פ מג"א ס"ק י"ב ושת"ו סק"מ משנ"ב ס"ק ל"ה, ושאר פוסקים. וכמו שנתבאר לעיל בדין כונה לפשוטה שלפניה ולאחריה.

^{קעד} ד' רבינו אליקים וראב"ן חתנו במעשה דמגנצא והסכימו לדבריהם בפרט זה הרמב"ן בדרשתו, הריטב"א בחידושו, הרא"ש, וכן פסק מרן בשו"ע ס"ט, ודלא כשיטת רבינו יואל אבי ראבי"ה ואו"י בשם הריטב"א דס"ל דצריך לחזור לסימן ראשון, וכן הסכימו כל הפוסקים, וודלא כשו"ת בנין שלמה סי' מ' וקונטרס התקיעות במועו"ז ח"א ונלמד מכ"ש ממאי דהיקל מג"א סק"י בתקיעה במתעסק נגד הכרעת השו"ע מכח צידוף שיטת ר"ת והראב"ד, כ"ש הכא דהכרעת השו"ע וכל הפוסקים שא"צ לחזור שיש לצרף עוד שיטות ר"ת והראב"ד דליכא הפסק כלל לפסול בקול שאינו ראוי, ואין צריך להחמיר בדבר.]

עה. טעה בסדר תשר"ת באופן שצריך לחזור ולא נזכר עד שעומד בסדר אחר כגון תש"ת או תר"ת יגמור כל הסדר ואחר כך יחזור ויתקע תשר"ת פעם אחת^{קעה}.

שומע קול שאינו ראוי

עו. בכל דיני הפסק בקול שאינו ראוי, אין חילוק בין התוקע לשומע, שכשם שתקיעה בקול שאינו ראוי הרי היא הפסק, כך שמיעת קול שאינו ראוי הרי זה הפסק^{קעי}.

עז. כיון שנתבאר שלדעת כמה פוסקים אף תקיעה במתעסק הרי היא הפסק, יש מי שאומר שצריך ליזהר במקום שבתי כנסיות סמוכים זה לזה שלא יתקעו בבית הכנסת אחת, עד שיגמרו באחרת, כי אם לא כן התקיעות שישמעו מבית כנסת האחרת הם הפסק לתקיעות ששומעים הם לצאת בהם ידי חובה,

^{קעה} מג"א סק"ו הובא בשת"ז סק"מ, מט"א סל"א, דה"ח, שו"ע הגר"ז סי"ח, משנ"ב ס"ק ל"ה, והטעם דאע"פ שהפסיק באמצע סדר של תשר"ת בתקיעות דתשברים תרועה או תר"ת אין בכך כלום שלא הקפידה תורה אלא שלא להפסיק בין תרועה לפשוטה שלפניה ושלאחריה, אבל אם מפסיק בין סימן לסימן אפי' בקול שאינו ראוי לאותו סדר אין בכך כלום.

^{קעי} שתילי זיתים סי' תקפ"ח סק"ו שכן דעת מרן השו"ע וכל הפוסקים שלא חילקו בין השומע לתוקע, וכ"ד הט"ז סק"ב, או"ז סק"ב, ואף הלבוש שכתב דלשומע אינו הפסק, מ"מ מפורש בדבריו דהיינו דוקא בקול ראוי אלא ששמעו ב' פעמים, כגון שהריע שתי תרועות, אבל בקול שאינו ראוי הוי הפסק.

ואעפ"י שאין מתכוונים לשמוע לשם מצוה, ואין ברצונם כלל לשמוע קצ"ג.

דין נתקל בתקיעה

עח. עמד התוקע בתקיעה אחרונה או בשברים והתחיל לתקוע או להריע ולא עלה לו הקול יפה והפסיק, וחזר והתחיל לתקוע או להריע, לא נפסל מה שתקע קודם לתקלתו מחמת שהפסיק

קע"ח"א כלל קמ"ב סט"ז הובא בבאור הלכה ד"ה כמתעסק.

אולם באמת יש לדון טובא בדברי החיי אדם שיש לומר שאף אם תקיעה במתעסק הרי היא הפסק, הני מילי בשמכוין לשמוע התקיעה, והרי היא כאילו תקעה בעצמו, אבל בשמיעת קול בעלמא, אינו כתוקע ואין זה הפסק. ודבר זה מצינו בדין שומע כעונה שאינו חשוב כעונה אלא במכוין לשמוע, אבל באינו מכוין לשמוע אינו חשוב כעונה, וכמו שכתב הרשב"א (ר"ה כ"ח ב' ד"ה א"ל ר' זירא) דאף למ"ד מצות אין צריכות כונה להוציא צריך לבוין להשמיעו, והכי נמי צריך שיכוין השומע לשמוע, וכן מתבאר בדברי הסמ"ג המובא בב"י סי' קצ"ג דאפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כונה לצאת לשמוע צריכות כונה. והכי נמי אין חשוב שומע כתוקע אלא במכוין לשמוע.

ועוד שהרי כתב הר"ן סוף"ג דר"ה דשפיר דמי להבדיל בבית אע"פ ששמעו הבדלה בבית הכנסת דכיון דבעינן כונת משמיע להשמיע כדמוכח מהא דצריכין למימר בהיה עובר אחורי בהכ"נ דבש"צ עסקינן דדעתיה אכוליה עלמא, ובודאי שאין דעתו להשמיע אלא מי שירצה לשמוע אבל להשמיעם כדי להוציאם בעל כרחם לא נתכוין שהרי אינו אלא שלוחם. ע"כ. וה"נ אין מכוין התוקע בביהכ"נ הסמוך להשמיעם בעל כרחם.

ואין לחלק בין שומע כעונה לשומע תקיעה, כיון דהמצוה בשמיעה אין צריך כונה להשמיע, שהרי דין כונה להשמיע שכתבו הרשב"א והר"ן לענין תקיעה נאמר, וכמו שהרחבנו בספרנו להוכיח שדין שומע כתוקע שוה לדין שומע כעונה.

בקול הקצר שהשמיע בשופר, כיון שהוא קול מעין התקיעה או התרועה שצריך לתקוע אלא שלא היה כשיעור^{קעח}.

עט. במה דברים אמורים שהקול שנתקל בו אינו הפסק, כשהוא מעין הקול שהוא צריך לתקוע, אבל אם נתקל ועלה בידו קול אחר שאינו מעין התקיעה שצריך לתקוע, הרי זה הפסק^{קעט}. ונציין כמה דוגמאות בזה.

קעח הרא"ש פ"ד סי' י"א במעשה דמגנצא והובא בטור, וכן העלה ד' הטור בטעמם רבינו בשתילי זיתים סוסק"מ וש"ע הגר"ז ס"טו, ובמג"א סק"א העלה הדין בזה"ל: אם התחיל לתקוע ואין קולו עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית נחשבת הכל לתקיעה אחת כדאיתא בטור. והובא במשנ"ב ס"ק ל"ד. וצ"ב למה הוצרך המג"א לחדש טעם זה שנחשב לתקיעה אחת ולא העלה דברי הרא"ש והטור דקול שהוא מעין התקיעה לא הוי הפסק, ונראה דמטעם זה העלה רבינו לשון הטור ולא הביא לשון המג"א.

קעט כ"ז מוכח בהדיא בלשון הרא"ש והטור דלעיל דלא מהני נתקל שלא להחשיבו הפסק אלא כשהוא מעין קול התקיעה שצריך לתקוע. והנה הגר"ח"פ שיינברג זצוק"ל (קובץ המועדים – מוריה עמ' תת"ס) העלה לחדש דהא דקול שאינו מעין התקיעה הוי הפסק, ה"מ בשנתכוין להוציא אותו קול שאינו מעין התקיעה, אבל אם נתכוין להוציא הקול שרוצה לתקוע ועלה בידו קול אחר שאינו מעין התקיעה, הו"ל נתקל ולא הוי הפסק, וכ"כ בשו"ת באר צבי סי' כ'. ברם לענ"ד להמבואר בלשון הרא"ש והטור נראה שאין מועיל כוונתו כל שהוציא קול שאינו ראוי.

והנה היה מקום לקיים חידוש זה מחמת שנתכוין לשם התקיעה הראויה, וכסברת הריצ"ג לענין משך בשניה כשתים שהקשו עליו הראשונים דאי אין אותה תקיעה עולה לו א"כ אותה תקיעה פסולה הויא הפסק בין תקיעה לתרועה, ובמאירי ל"ג ב' כתב ליישב סברת הריצ"ג וז"ל: אלא שלדעתי אפשר שזה הואיל ומתכוין לתקיעה הראויה במקומה אינו פוסל. ע"כ. וכ"כ ליישב סברת הריצ"ג בקרבן נתנאל. וה"נ כיון שנתכוין לקול הראוי אינו פוסל, ברם עד שנסתייע מסברת הריצ"ג הרי מכל הראשונים שלא תירצו כן מוכח דכוונתו לשם תקיעה הראויה לא מעלה ולא מוריד.

פ. עמד בתקיעה אחרונה והתחיל לתקוע קול תקיעה פשוט אלא שלא עלה הקול יפה והפסיק באמצע תקיעתו אין זה הפסק וחוזר ותוקע תקיעה אחרונה^{קב}, אבל אם עלה בידו קול תרועה^{קפא}, או קול שבר, הרי זה הפסק [כדין ב' תרועות זו אחר זו המבו' בשו"ע ס"ח ולעיל] והפסיד אף תקיעה ראשונה.

פא. עמד בשברים ונתקל ותקע שבר אחד ארוך ונכנס לשיעור תקיעה (לרש"י ג' כוחות, לריב"א וריב"ם ט' כוחות) הרי זה הפסק, והפסיד אף תקיעה ראשונה^{קפב}. וכן אם נתקל והריע הרי הפסק, ודינו מבואר לעיל.

וכ"נ מסתימת הפוסקים שלא העלו דין נתקל אלא בכיוצ"ב שהוא מעין התקיעה, וכל כי האי הו"ל לפרושי. וכן חזינא לדעתיהו דגדולי ההוראה הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב זצוק"ל מפסקי הלכות שהובאו משמם בעניני נתקל, דלא נחתו לחלק בזה.

קב דין זה מפורש ברא"ש ובטור דלעיל סל"ה, והטעם דקול קצר אינו חשוב שבר והו"ל קול שאינו מענין התקיעה, נלע"ד דהיינו משום דשבר היינו ששבר הקול בשבר ניגון כמבואר ברמב"ן ואינו קול קצר פשוט סתם וכמו שביארנו למעלה, ומש"ה בשהפסיק הקול באמצעו אין כאן אלא תקיעה קצרה ואינו חשוב שבר, ואמנם אם שבר הקול באופן שחשוב קול שבר, נראה דהוי הפסק וחוזר לתקיעה ראשונה.

ובאופן שאינו שובר הקול דאינו חשוב שבר אלא תקיעה קצרה, נראה דאף אם יצא לו ב' וג' קולות קצרים בהתעסקותו אינו חשוב שברים אלא קולות תקיעה ומש"כ בספר פס"ת לחלק בין ב' קולות לג', ומקורו מלוח א"י להגרמ"ט, אינו נראה לענ"ד.

קפא למנהג הקהילות שמריעין בקול רועד דין זה פשוט, ולמנהג שמריעין בקולות קצרים תכופים זל"ז נראה דכל שאינו אלא קול אחד (טוט) אינו חשוב עדיין תרועה והו"ל קול קצר ואינו הפסק, אבל אם עשה שנים ויותר תכופין זל"ז, כבר שם תרועה עליה והוי הפסק.

קפב ובהאי גוונא באופן שיהיה הכשר תקיעה הנצרך לאותו סדר, בשבר שהאריך בו, יל"ע אם עלה בידו אותו השבר בעצמו לשם תקיעה ולא יצטרך לתקוע שוב, והנה קי"ל מעיקר הדין לענין תקיעה דא"צ כוונה לשם תקיעה לפניו או לאחריה ולא לשם איזה

פב. עמד בתרועה ונתקל ותקע קול תקיעה פשוט, אף שאינו בשיעור תקיעה, או שעשה קול שבר, ואפילו שבר אחד הרי זה הפסק, והפסיד תקיעה ראשונה^{קפג}.

להפסיק בין הקול שאינו ראוי לבין הקול הראוי

פג. הנתקל ותקע קול שאינו פוסל הסימן, אין צריך להפסיק בנשימה בין אותו קול של תקלה לבין הקול הראוי שחוזר ותוקע, כיון שהוא מן הענין חשיב כתקיעה אחת^{קפד}. אבל אם הקול של תקלה היה קול הפוסל שצריך להתחיל מתקיעה ראשונה, צריך להפסיק בנשימה קודם ואח"כ לתקע^{קפה}.

סימן ואפי' לשם סדר אחר שפיר דמי כמו שביארנו למעלה (פרט לד' הריצ"ג דחששו מרן בב"י ורבינו בשת"ז לדעתו לכתחילה), מ"מ י"ל דהיינו דווקא בתקיעה שנתכוין לתקיעה ועלתה בידו תקיעה ושם תקיעה חד הוא, אבל במתכוין לשברים או תרועה ועלה בידו תקיעה או להיפך שנתכוין לתרועה ועלתה בידו תקיעה, אעפ"י שמתכוין לשם מצוה, כמתעסק אצל הקול שצריך לו דמי ולא יצא, וצ"ע.

^{קפג} וכנ"ל הערה קודמת י"ל דלא עלתה התקיעה לשם תקיעה ראשונה.

^{קפד} כ"מ מההיא דס"ז דתקע ב' שברים והריע דתוקע שבר שלישי בתוך אותה נשימה כמש"כ שם הגר"א ומאמ"ר והגר"ז ומשנ"ב, אלמא דקול שאינו פוסל בתקיעה אריכתא כמש"כ המג"א סק"א וא"צ להפסיק בינה לבין התקיעה הראויה בהפסק נשימה. ווי"ל דמש"ה הוצרך המג"א להוסיף הך סברא דנתקל חשיב הכל לתקיעה אחת. ולא נסתפק במש"כ הרא"ש והטור דקול שהוא מעין מה שצריך לתקוע לא הוי הפסק ע"י לעיל בהערה, וזה דלא כס' אש דת עמ' 51 וס' מועו"ז ח"א סי' ה' אות י"א שחששו אף בקול שאינו פוסל להפסיק בנשימה, ומה שהביא שם מדברי מהר"ל דיסקין דהרא"ש פליג, צ"ע, כמש"כ בספרנו בעזה"י.

באלו תקיעות צריך לחזור ולתקן

פד. הא דטעה והפסיק בקול שאינו ראוי חוזר היינו אפילו בתקיעות דמיושב ולא אמרינן יסמוך על תקיעות דמעומד, דכיון שבירך על אלו צריך לעשותן כהוגן, וגם בתקיעות שעל סדר ברכות צריך לחזור לפי שהן עיקר, אבל טעה בתקיעות שלאחר התפילה אין בכך כלום וא"צ לחזור^{קפ"ו}.

קפ"ה לפי המבוי' בתה"ד סי' קמ"ב דלד' ר"ת שאין הפסק פוסל ותוקעין תשר"ת לכל סדר במעומד אין לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת דאי תר"ת אמת ושברים לאו כלום אי מתחיל תרועה באותה נשימה של שברים לא חשיבא תרועה כלל.

קפ"ו מג"א סק"ב, שתילי זיתים סק"מ, משנ"ב ס"ק ל"ה. וטעמיה דהמג"א נראה כמ"ש המג"א סק"י להקל גבי מתעסק משום די"א שאין הפסק פוסל ויצא בכל ענין, וה"נ יש לסמוך על דעות הראשונים האלו לענין תקיעות שאחר התפילה. ופשוט א"כ שאין הדברים אמורים אלא לענין פסולי תקיעה משום הפסק בקול שאינו ראוי, אבל שאר דיני תקיעה המעכבים כשיעור התקיעות וכיוצ"ב מעכב אף בתקיעות שאחר תפילה, וז"ב. ובמש"כ המג"א דבתקיעות שעל סדר ברכות צריך לחזור כ"ה גם בתה"ד ח"ב סי' קט"ו, וזה דלא כהריטב"א ל"ד א' שסובר שא"צ לחזור בתקיעות שעל ברכות כיון שאינן באות לחובת מצות שופר אלא לחובת תפילה בציבור לעלות תפילה בתרועה, אבל לא קי"ל כן כמבוי' בסי' תקפ"ה דתקיעות שע"ס ברכות הן העיקר לחובת מצות שופר.

סדר תקיעות למעשה

(לצאת ידי שיטות הראשונים והפוסקים העיקריות¹⁹⁷)

תקיעות דמיושב

סדר תשר"ת – תקיעה – ט"ו כוחות, שלש שניות.
שברים – כל שבר ב' כוחות קרוב לחצי שניה.
שברים תרועה – בנשימה אחת בהפסק מועט.

סדר תש"ת – תקיעה – ט' כוחות, קרוב לשתי שניות.
שברים – כל שבר ב' כוחות, קרוב לחצי שניה.

סדר תר"ת – תקיעה – ט' כוחות, קרוב לשתי שניות.
תרועה – ט' כוחות, יותר מחצי שניה.

¹⁹⁷ גם שיטת הרמב"ם יוצאין בתקיעות של מוסף בלחש שהם כד' ריב"א וריב"ם, כיון שאף לדעת הרמב"ם יכול להאריך בתקיעות כשיעור התרועה, ואין בכך בית מיחוש. עוד יש להעיר שסדר זה נערך לנוהגים לתקוע שברים קצרים כדעת רש"י, אולם הנוהגים לתקוע שברים ארוכים יתקעו במיושב ובחזרת הש"צ שברים ארוכים כמנהגם, ואורך התקיעה והתרועה הוא כמו שסדרנו בתקיעות של לחש, ובלחש יתקעו שברים קצרים כדעת ר"ח ורש"י.

תקיעות דלחש

סדר תשר"ת – תקיעה – י"ח כוחות ויותר מעט – כארבע שניות.

שברים – כל שבר ג' כוחות ויותר מעט (כשיטת האחרונים בד' ריב"א וריב"ם) – יותר מחצי שניה. תרועה – ט' כוחות – קרוב לשתי שניות.

שברים תרועה – יתקע השברים תרועה בנשימה אחת בכח אחד בלא הפסק כלל, (כשיטת האבנ"ז והחזו"א שמפורש כדבריהם בראשונים, אך יקפיד לסיים קול השבר השלישי שישמע קול בפ"ע).

סדר תש"ת – תקיעה – ט' כוחות ויותר מעט – קרוב לשתי שניות.

שברים – כל שבר ג' כוחות ויותר מעט – יותר מחצי שניה.

סדר תר"ת – תקיעה – ט' כוחות קרוב לשתי שניות. תרועה – ט' כוחות קרוב לשתי שניות.

תקיעות דמעומד

כנ"ל בל' קול דמיושב, החילוק רק בשברים תרועה, שיעשה בשתי נשימות, ולכתחילה יקפיד לנשום ממש.

בדברי שו"ת פעולת צדיק בדין שברים תרועה בנשימה אחת או בשתי נשימות

א. כתב מרן בשו"ע תק"צ ס"ד, ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת, אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת י"א שאינו צריך לעשותם בנשימה אחת, והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה, וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת; וירא שמים יצא ידי כולם, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת, ובתקיעות דמעומד יעשה בב' נשימות. ע"כ.

והנה בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' קנ"ח) כתב שאין דברי מרן אמורים אלא לנוהגים לתקוע שלישם קולות בתקיעות דמעומד, אבל לנוהגים לתקוע עשר קולות בתקיעות דמעומד, יש להם לעשות השברים תרועה בשתי נשימות בדוקא, ולענ"ד מכל דבריו מוכח שלא היה לפניו דברי מרן בבית יוסף, ועל כן כתב בדעתו היפך דבריו אשר הובאו ביתה יוסף, ונבא להעיר בזה על סדר דבריו.

דברי הפעו"צ בלשון מרן בשו"ע שכתב אין צריך לעשותם בנשימה אחת

ב. תחלת דבריו כתב וז"ל: צ"ע דבתחילה כ' א"צ לעשותם בנשימה א' משמע דחיובא ליכא לעשות בשתי נשימות ואה"נ אם עושה בנשימה א' ש"ד, ולבסוף כ' דבתקיעות דמעומד ירא שמים יעשה בשתי נשימות משמע דלי"א דלעיל חיובא הוא לעשות

בשתי נשימות וזה סותר למ"ש לעיל א"צ ובאמת שכן הוא לשון המ"מ כשהביא מחלוקתם ונמשך מר"ן אחריו. והנה רמב"ם ע"ה הוא מכת י"א קמא ולשונו מוכח בבירור דצריך לעשותם בשתי נשימות או מטעם דחשיב ומונה ל' קולות כדכ' המ"מ או מטעם שכ' ותוקע ואחריה ג' שברים ואחריה תרועה כדדייק הפר"ח. לכך נ"ל דרבי' הש"ע נקט לשון המ"מ דאיהו מאריה דחידושא שדייק כן מלשון הרמב"ם אבל אה"נ דלשון רמב"ם מוכח דבעי בשתי נשימות ולא רצה לשנות מל' המ"מ וגילה דעתו בבירור לשון רמב"ם בסוף באמרו דבתקיעות דמעומד יעשה בשתי נשימות לומר דהאי דא"צ לאו בדיוקא אתאמר וכן מוכיח ל' הגמ"י ב' ר"ת וראבי"ה. ע"כ.

מביא דברי מרן בב"י שהעלה לדברי המ"מ

ג. והנה כל רואה עומד ומשתאה על דברי הפעו"צ הללו, ראשית במה שכתב לחדש דמרן השו"ע חולק על דברי המ"מ במש"כ המ"מ לד' הרמב"ם דאם רצה לעשות שברים תרועה בנשימה אחת רשאי, הדבר תמוה טובא והלא מרן בב"י העלה דברי הה"מ ודן בדבריו ולא השיג על דבריו כלל, אלמא דמודי ליה דלהרמב"ם אם רצה לעשות בשתי נשימות רשאי, ומה שדייק הפעו"צ מדחשיב ל' קולות, הרי המ"מ עצמו מדייק הך דיוקא בלשון הרמב"ם, ואפ"ה כתב בד' הרמב"ם דיכול לעשותם בנשימה אחת אם ירצה, ואיך אפשר לומר 'מוכח בבירור' כשלנגד זה עומדים דברי המ"מ הסובר דמלשון זה לא מוכח ולא מידי, וטעמו של המ"מ דלא חשיב ליה דיוקא, הוא פשוט, דממה דחשיב לשברים ותרועה ב' קולות אין

להוכיח שיש לחייב הפסק נשימה ביניהם, כיון דתרווייהו תרועה דקרא נינהו, וגם ר"ת לא מטעם דתרי קולות נינהו מחייב להפסיק ביניהם, אלא מטעם שגנוחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי, והיינו שאופן עשיית התרועה היא בתוספת נשימה, וסברא זו לא מצינו ברמב"ם.

ומה שדקדק הפר"ח מלשון הרמב"ם שכתב ואחריה ג' שברים ואחריה תרועה, אין לדייק מזה אלא דחשיב ליה קול בפני עצמו, ויכול לעשותו בשתי נשימות, אבל לומר חיובא בשתי נשימות, מנ"ל, ואי משום שכתב הרמב"ם לשון זה גם לגבי שאר הקולות, אכתי אין הכרח לדרוש גזירה שוה ששויים לכל דינם וענינם, דזה כדאיתא וזה כדאיתא, ואין שויים אלא לענין זה שהקולות חלוקים.

יישוב לשון מרן בשו"ע

ד. ומה דקשיא ליה לפעו"צ לשון מרן בשו"ע שמתחלה פתח בלשון אין צריך, ומשמע כדברי המ"מ דחיובא ליכא לעשות בשתי נשימות, ולבסוף כתב דירא שמים יעשה בשתי נשימות, ומכח זה הסיק הפעו"צ דמרן חולק ע"ד המ"מ וסובר דבדוקא איתאמר לעשות בשתי נשימות.

תמיהני על מאור הגולה מהרי"ץ ז"ל איך נעלם מעיניו הקדושות דברי מרן בב"י ששם כתב שהעיקר לעשות שברים תרועה בנשימה אחת, שבזה יוצא ידי חובתו לדברי הכל, והיינו לא מיבעיא לד' הרמב"ם כמו שפי' המ"מ בדעתו שאינו אלא רשות ואם רצה עושה בנשימה אחת, אלא אפי' לד' ר"ת הסובר שצריך לעשות בהפסק נשימה ביניהם משום דגנוחי וילולי בנשימה אחת לא עבדי אינשי,

מכל מקום אינו אלא לכתחלה, כמו שכתב מרן הב"י באורך לדעתו.

ומה שסיים מרן בשלחנו הטהור 'וירא שמים יעשה בתקיעות דמעומד שתי נשימות', הדברים מפורשים בטעמם ביתה יוסף וז"ל: 'דכדי לחוש לדברי בעל תה"ד הסובר דלר"ת אינו יוצא אם יעשה ש"ת בנשימה אחת', יעשה שבסדרים בשתי נשימות, ודרך זה טוב וישר לצאת ידי הכל, וכן ראוי להנהיג', עכ"ל. הרי שמשום שחשש לדעת תה"ד הוא שהצריך לעשות דמעומד בשתי נשימות, ולא משום שחלק על המ"מ בהבנת דברי הרמב"ם, וכ"כ בשלחן גבוה ס"ק י"א, וערוה"ש סי"ג.

ומעתה לשון מרן בשו"ע יכול להתפרש בתרי אנפי, האופן הא' שיש אומרים קמא הוא דעת הרמב"ם וכפירוש המ"מ דליכא חיובא לעשות ב' נשימות ואינו אלא רשות ולכן בדקדוק כתב 'אין צריך' לומר שאינו חיוב אלא רשות, ומה שסיים וירא שמים וכו' היינו לצאת ידי דעת ר"ת אליבא דתה"ד, אולם פירוש זה דוחק דבפשוטו ירא שמים יצא ידי כולם קאי לדעה ראשונה שהזכיר בסמוך, והרי לדעה ראשונה ליכא חיובא כלל לעשותם בנשימה אחת, ולכן יותר נראה שבדעה ראשונה כלל בין דעת הרמב"ם בין דעת ר"ת, והטעם שכתב בלשון אין צריך הוא משום שלדעת הרמב"ם ברור הוא שאין חיוב לעשותם בשתי נשימות, ובדעת ר"ת גם לא ברירא שר"ת חייב לעשות בשתי נשימות, שהרי לשון ר"ת בתשובתו הוא 'שלשה שברים בנשימה אחת עבדינן להו דבמקום תרועה קיימי, אבל שלשה שברים ותרועה דקשר"ק לא מסתבר, דגנוחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי', ע"כ. הרי שלא הזכיר חיוב להפסיק בנשימה, ושפיר יש לפרש דכוונתו רק לומר דשברים

תרועה לא מסתבר לחייב לעשותם בנשימה אחת כדין ג' שברים
אע"ג דבמקום תרועה קיימי, משום דגנוחי וילולי בחדא נשימה לא
עבדי אינשי, לכן אין חיוב לעשותם בנשימה אחת, אבל אין מפורש
בדבריו חיוב לעשות בנשימה אחת.

וכן מדוקדק מלשון מרן בב"י שאחר שהביא דברי המ"מ בביאור
דעת הרמב"ם כתב 'ולפי זה ולפי מה שכתבתי בשם המרדכי
והגהות אשירי יותר טוב להפסיק ביניהם מלעשותן בנשימה אחת
והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה' ע"כ. ולכאור' צ"ב מה
ראה בדברי המרדכי והג"א שלא הובא בדברי הטור והרא"ש
והרמב"ן והר"ן שכולם הביאו תשובת ר"ת דגנוחי וילולי בנשימה
אחת לא עבדי אינשי, אלא נראה דס"ל למרן בדברי ר"ת ליכא
הוכחה לומר דבעינן בשתי נשימות, אלא בדברי המרדכי והג"א
במה שכתבו לדחות ראיית הרמב"ן דלא גרע מתר"ת לר' יהודה,
ודחו מהא דפירש רש"י דלר' יהודה נמי מפסיק כדי נשימה, וסבר
הב"י דמשמע שכן ראוי לעשות לכתחלה דאע"ג דמצוה אחת היא
יש להפסיק כדי נשימה בין הקולות, ומשמע מזה דס"ל למרדכי
והג"א דיותר טוב להפסיק מלעשותם בנשימה אחת, ועל כן
כשהביא שיטה ראשונה כתב בלשון אין צריך, כיון שאין הדבר
מוכיח שהצריך אף ר"ת לעשותם בשתי נשימות, ולבסוף מסיים
בה וירא שמים וכו' היינו משום שחשש למשמעות המרדכי והג"א
שיש לעשות בדוקא בשתי נשימות, ולדברי תה"ד שהוא לעיכובא,
אבל בעיקר ההלכה אין מבואר בדברי ר"ת שהוא חיוב, ולכן לא
כתב מתחילה אלא 'אין צריך'.

הנוהגים לתקוע תשר"ת למלכיות תש"ת לזכרונות תר"ת לזכרונות כיצד יתקעו במישוב

ה. עוד כתב בפעו"צ וז"ל:

והנה מר"ן כ' זה לפי המנהג שכ' בריש סי' תקצ"ב דהמנהג עכשו לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת בכל ברכה דאז ממ"נ אם הלכה כד' האומר יעשה בנשימה א' הרי יצא בתקיעות דמיושב ואם הלכה כד' האומר לעשותם בשתי נשימות הרי יצא בתקיעות דמעומד. ואמנם לנוהגים לתקוע תשר"ת למלכיות פעם א' תש"ת לזכרונות פעם א' וכו' כד' הרמב"ם פשיטא דאין מקום לפשרה זו כיון דאין תוקעים בכל ברכה סימן ג' פעמים. ע"כ.

ודברי מהרי"ץ כאן תמוהים יותר מדבריו הראשונים כיון שכל מה שמפרש כאן מהרי"ץ בד' השו"ע הם ההיפך הגמור מדברי מר"ן בב"י ומדברי התה"ד שהם מקור הדין.

דז"ל מר"ן בב"י בסיכום ההלכה, ונראה דלדידן דנהיגין לתקוע בסדרים קשר"ק קש"ק קר"ק שיעשה בישיבה ש"ת בנשימה אחת, ובסדרים בשתי נשימות, דכיון דלעשותן בנשימה אחת יצא ידי חובתו לדברי הכל כמו שהוכחתי, הילכך בישיבה שעשה שלש פעמים תשר"ת, יעשה בענין זה וכדי לחוש לדברי בעל תה"ד יעשה שבסדרים בשתי נשימות, ודרך זה טוב וישר לצאת ידי הכל, וכן ראוי להנהיג, עכ"ל מרן בב"י.

הרי מפורש בהדיא בדברי הב"י דאדרבא עיקר הפשרה שכתב לעשות מיושב בנשימה א' ובמעומד בשתי נשימות הם למנהג שתוקעים תשר"ת תש"ת תר"ת לכל הסדרים בתקיעות דמעומד, והיינו משום דאי תוקעין בסדרים תשר"ת תש"ת תר"ת לכל ברכה

הרי גם יכול לעשות בהיפך לתקוע מיושב בשתי נשימות ומעומד בנשימה אחת, כמבואר כ"ז בתה"ד שהביא שם הב"י, הרי נתברר דעיקר פשרה זו דמיושב בנשימה אחת ומעומד בשתי נשימות הוא למנהג שתוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת לכל הסדרים. היפך הגמור מדברי מהרי"ץ.

וכן מבוארים הדברים באר היטב בדברי מהרד"ם רבו של מהרי"ץ בשתילי זיתים ס"ק כ"ג וכ"ד, שפי' על מש"כ בשו"ע תקיעות דמעומד יעשה בשתי נשימות דהיינו לתוקעים בכל ברכה בבא אחת, אבל הנוהגים לתקוע בסדרים ל' קולות יכול איפכא, וכ"ה במט"א סט"ו, ובמשנ"ב סקי"ט, וכה"ח סקל"ד.

ומה שהוקשה למהרי"ץ דהא כיון דאין תוקעין בכל ברכה ג' סימנים א"כ איך יצא ידי חובתו להסוברים דבעינן בשתי נשימות, כבר מבוארים הדברים בב"י דכיון דלכו"ע יצא בדיעבד בנשימה אחת כמו שהוכיח הב"י ואין תוקעין מעומד אלא לחוש לד' תה"ד סגי בכך שתוקע פ"א תשר"ת בב' נשימות.

[וכפי הנראה זהו בצירוף שיטת רה"ג שיוצא ידי חובה בכל הסימנים שעל סמך זה נהגו לתקוע ט' קולות בתקיעות דמעומד כמבו' בב"י סי' תקצ"ב בשם הר"ן משה סגי גם לענין תשר"ת שעושה פ"א בב' נשימות, או דסמך הוא על מ"ד א' מד"ת ושנים מד"ס כטעם שכתבו התוס' וראבי"ה ומה"ט סגי בפ"א שתקעו תשר"ת בשתי נשימות, וכן מבואר בהדיא בתה"ד].

ו. גם בדברי התה"ד אף שחולק ע"ד הב"י וסובר דדין ב' נשימות לר"ת לעיכובא הוא, מבואר דלמנהג שתוקעין מעומד תשר"ת תש"ת תר"ת לכל הסדרים יעשה מיושב בנשימה א' ומעומד בב'

נשימות, דז"ל התה"ד (סי' קמ"ב המובא בב"י) ובמקום שנהגו לתקוע בסדרים קשר"ק קש"ק קר"ק אין נקל כ"כ לצאת ידי כולם, מ"מ יתקע על שתי דרכים, בישיבה ובסדרים כדלעיל, כיון שאותו מנהג משום דשמא כמ"ד אחד מד"ת ושנים מד"ס ולכן תוקעין בענין דסתרי אהדדי, ולפי"ז בנידון דידן נמי נפיק י"ח מן התורה לכו"ע, עכ"ל התה"ד.

הרי מפורש דגם למנהג זה שתוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת לכל הסדרים, שפיר דמי לתקוע על שתי דרכים, ר"ל סדר אחד בנשימה אחת וסדר שני בשתי נשימות.

[ומלשונו משמע דליכא נפ"מ אם יתקע מיושב בנשימה א' ומעומד בב' נשימות או איפכא, וזהו לדעתו דהתה"ד דס"ל דלמ"ד בב' נשימות אינו יוצא י"ח בנשימה א' וע"כ אין עדיפות לתקוע בנשימה אחת מיושב, אבל לשיטת מרן הב"י בדוקא יתקע מיושב בנשימה א' כיון שבזה יוצא יד"ח לכו"ע, על כן יש לו לתקוע ג' תשר"ת באופן שיצא לכו"ע, וכמו שפירש הב"י].

והגם שהתרומת הדשן אזיל בשיטת תוס' שפירשו בטעם המנהג דקי"ל אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים, ואנן הא לא קי"ל הכי, אלא דכולהו ג' תרועות מדברי תורה, וטעם שאין תוקעין ג' סימנים לג' סדרים היינו משום סברת רב האי כדפירשו הראשונים, מכל מקום הרי גם לדברי רב האי ניחא סברת התה"ד דכיון שיוצא ידי חובה גם בכל אחד מהסדרים, הרי יצא ידי חובתו ממה נפשך.

נמצא דדברי מהרי"ץ נסתרו בהדיא מדברי מרן הב"י והתה"ד, ואין להם מקום בפירוש דברי מרן בשו"ע. והדברים מוכיחים כי כשכתב מהרי"ץ תשובה זו לא היה לפניו באותה שעה ספרי ב"י ושת"ז לרבו מהרד"ם, שאם היה לפניו לא

יתכן שיעלים דבריהם, ובאמת בכמה וכמה מקומות מתשובותיו והגהותיו מוכח שיש ולא היה לפניו באותה שעה ספר הטורים ובית יוסף, ואכמ"ל בזה. ועל כן נראה שאין לסמוך על הכרעת תשובה זו, כיון שבודאי אם היה רואה דברי מרן בבית יוסף לא היה כותב כל מה שכתב בפירוש דברי השו"ע.

בדעת הזוהר בזה

ז. עוד כתב מהרי"ץ בהמשך התשו' בזה"ל: וגם כפי הזוהר פ' אמור יראה דצריך לעשותם בשתי נשימות דסובר דלא מפני הספק אנו עושים שתיהן אלא דתרוייהו צריכין מן הדין דו"ק שם. וכיוצ"ב כתב מהרי"ץ בתכלאל עץ חיים ח"ג ע' א'. והנה בזוה"ק פ' אמור נזכר ג' סדרים סדרא קדמאה סדרא אחרא סדרא תליתאה ומבואר שם דסדרא קדמאה הוא תר"ת ההוא קלא תבירא בתוקפוי, וסדרא אחרא [דהוא תנינא] נפיק קלא לא תקיפא כקדמאה והוא תש"ת וסדרא תליתאה אינו מבואר שם בפרטות, וגם לא נזכר שם הלשון שהביא מהרי"ץ דתרוייהו צריכין, אלא דכוונת מהרי"ץ הוא לדברי הזוה"ק פ' פנחס (רלא ע"ב) וז"ל: יום ביומו מאי הוא אלא הני תרי יומין דר"ה בגין דאינון תרי בי דינא דמתחברין כחדא דינא עילאה דאיהו קשיא בדינא תתאה דאיהו רפיא ותרוייהו משתכחי, ועל דא לא ידעי הני בבלאי רזא דיבבא ויללותא ולא ידעי דתרוייהו אצטריכו ללותא דאיהו דינא תקיפא, תלת תבירין דאיהו דינא רפיא, אינון לא ידעי ועבדן תרוייהו, ואנן ידעינן ועבדינן תרוייהו, וכלא נפקין לארח קשוט, ע"כ.

ברם בדברי הזוה"ק הללו לא נתפרש דאיירי בסדר תשר"ת, דבפשוטו איירי בעיקר מה דתוקעין סדר תש"ת וסדר תר"ת וע"ז קאמר דתרוייהו צריכיין.

וכמבואר גם בזוה"ק פ' אמור דסדרא קדמאה תר"ת הוא דינא קשיא וסדרא אוחרא תש"ת הוא דינא רפיא, ומ"מ גם סדר תשר"ת נתפרש בזוה"ק ברעיא מהימנא (רלב ע"א) וז"ל: תקיעה מסטרא דאברהם שברים מסטרא דיצחק תרועה מסטרא דיצקב שכינתא תתאה קשר דכלהו דהיינו ק' תקיעה ש' שברים ר' תרועה וכלהו משלשין לגבי שכינתא הדא הוא דכתיב קדושה לך ישלשו דלית קלא יכיל לנפקא לבר אלא מן הפה אוף הכי לית לאפרשא שכינתא מן קודשא בריך הוא דקודשא בריך הוא אתמר ביה (תהלים כט) קול יי' חוצב להבות אש ושכינתא תפלת כל פה ואינן סימנין קשר"ק קש"ק קר"ק.

הרי שכבר נזכר סדר קשר"ק בזוה"ק [ונתבאר בזוה"ק שכבר מזמן התנאים נסדר סדר דקשר"ק קש"ק קר"ק ואינו תקנה מאוחרת רק מזמן ר' אבהו כמשמעות הש"ס דילן, וכן מבואר בדברי רבינו חננאל ר"ה ל"ד א'], וזה נראה סדרא תליתאה הנזכר בפ' אמור.

ואיך שיהיה לא זכיתי להבין איך נסתייע מהרי"ץ מדברי הזוה"ק הללו לומר דצריך לעשותם בשתי נשימות, הא אף דשברים דינא רפיא ותרועה דינא קשיא, הרי בסדר תשר"ת שניהם בכוונת תרועה האמורה בתורה אינהו, ושפיר דמי לעשותם בנשימה אחת כדין קול א' שצריך לעשותו בנשימה א', וכן נראה מדברי הזוה"ק פ' אמור דאיתא שם: נטלין שופר לאתערא ביה תרועה ותקיעה דינא קשיא דרחמי ושברים דינא קשיא דלא רחמי וכדין הכי איתערו לעילא לאתערבא דא בדא, ע"כ. אלמא דמתערבי דא בדא, וכ"נ

עוד בתחילת דברי הזוה"ק שהובא לעיל בדינא עילאה דאיהו קשיא בדינא תתאה דאיהו רפיא מתחברין דא בדא. וא"כ שפיר איכא למעבדינהו בנשימה אחת לחברניהו דינא קשיא ברפיא. וכן יש להוכיח מדברי כמה מספרי המקובלים שאע"פ שהביאו דברי הזוהר כתבו שיש לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת, אלמא דס"ל דאף לד' הזוהר יש לעשותם בנשימה אחת. והם אגודת איזוב לרבי יצחק האיזובי, וספר טור ברקת סי' תק"צ.

מפורש בדברי הזוהר שיש לעשות בנשימה אחת

ח. וביותר יש להעיר על דברי מהרי"ץ מדברי הזוהר פ' פנחס ברע"מ (ח"ג רל"ב א'): ועוד רזא אחרא, בתר דאתגזר גזרה בתרין אתוון דאינון ה' ה', תרין בתי דינין, מאן יכיל לבטלא גזרה דתרווייהו, י' ו', דאת ה"א אימא עלאה, י' אב, ומה כתיב, (במדבר ל' יד) כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש, דאיהי ה', אישה יקימנו, ואישה יפרנו, ובגין דא צריך לאתערא קלא דאיהו ו', בעשרה שופרות דאינון י', ועיקרא דלהון בנשימה אחת כל סימן וסימן, בפה דאיהי י' מעשרה. ע"כ. ומבואר מדברי הזוהר לתקוע כל הסימן בנשימה אחת, ולא חילק הזוהר בין סימן תש"ת ותר"ת לסימן תשר"ת, וכיון שדעת הזוהר לתקוע כל הסימן בנשימה אחת הרי בכלל מאתים מנה, וגם שברים תרועה תוקע בנשימה אחת, נמצא שיש לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת לד' הזוהר ושלא כדברי הפעו"צ בדעתו. וכפי הנראה אשתמיטתיה לפי שעה דברי הזוהר הללו.

וכ"כ בספר תולעת יעקב (סוד השופר ותקיעותיו) וז"ל, והותיקין תוקעין כל סימן בנשימה אחת לחבר את האהל להיות אחד. ותמצא עשרה קולות כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. ע"כ.

גם הרב טור ברקת סי' תק"צ הביא דברי הזוהר הללו שיש לעשות כל הסימן בנשימה אחת גם בסדר תשר"ת. ובעיקר שיטת הזוהר בזה, שיש לתקוע כל סימן וסימן בנשימה אחת, הנה הזוהר לא אזיל בשיטת ר' יהודה דס"ל דתקיעה תרועה תקיעה חד נינהו, שהרי מנה אותם לעשר קולות, ולומר דס"ל כסברת ר"ת והרשב"א שהצריכו לכתחילה לחוש לדעת ר' יהודה גם אין משמע, דמשמע שדין נשימה אחת הוא מעיקר דין תר"ת, גם אין לומר דס"ל לזוהר דלכתחילה גם לרבנן צריך לעשותם בנשימה אחת, ורק בדיעבד אמרו דיצא, דבסוגיות הש"ס מבואר דלרבנן היו תוקעין בשתי נשימות, אלא צ"ל דס"ל לזוהר דלא פליגי רבנן עליה דר' יהודה אלא בשאר תקיעות, אבל בתקיעות דר"ה ס"ל שיש לכתחילה לתקוע בנשימה אחת אע"פ שהם ג' קולות, מדרך הסוד.

אם הנוהגין בשתי נשימות רשאים לשנות מנהגם ולתקוע בנשימה

אחת

ט. והנה אע"פ שבתשובתו לא הזכיר מהרי"ץ מנהג, הרי בסידורו עץ חיים ח"ג ע' א' כתב וז"ל: שלשה שברים ותרועה דתשר"ת המנהג לעשותן בשתי נשימות בין בתקיעות דמיושב בין בתקיעות דמעומד, וכן הכריע רמ"א סי' תק"צ וכתב דאין לשנות. ע"כ.

אמנם בדורות אחרונים נראה שאף בקהילות שנהגו עפ"י תכלאל עץ חיים, לא נראה שדקדקו לעשות בשתי נשימות בדוקא, וכן מוכח מלשונו של מהרש"י הלוי שכתב בספר דברי שלום חכמים שאין מדקדקין לתקוע השברים תרועה בנשימה אחת, משמע מדבריו גם שלא היתה הקפדה לתקוע בדוקא בשתי נשימות, ובפרט שדעת שו"ע הגר"ז דשתי נשימות היינו שינשום ממש בין השברים לתרועה, וזה נראה שבודאי לא נהגו, ומאידך שמענו מזקני הגה"צ רבי לוי קשת זצ"ל שתקע ש"ת בנשימה אחת בין במיזבב בין במעומד [וכן נהגו כמה מגדולי ההוראה כמו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל]. ומהגר"ש מחפוד שליט"א שמענו שהמנהג כדברי מרן תקיעות דמיזבב בנשימה אחת ומעומד בשתי נשימות.

ומכל מקום אם ימצא מי שנהגו לתקוע בשתי נשימות בדוקא, נראה שמוטב להם לתקוע בנשימה אחת, שהרי אם מנהג זה נשען על תשובה זו שכתב מהרי"ץ שיש קפידא לתקוע דוקא בשתי נשימות, הרי נתבאר שמחמת שלא היה לפניו הבית יוסף כתב מה שכתב, ובודאי שאין לסמוך על זה היפך דברי מרן המפורשים בבית יוסף.

ואם מצד המנהג גרידא, הנה בדברי מרן בבית יוסף נראה שאע"פ שנהגו לעשות בשתי נשימות כתב להנהיג לעשות בנשימה אחת, שהרי זה לשונו בבית יוסף 'ונראה להנהיג לעשותם בנשימה אחת כדי לצאת ידי חובה לדברי הכל' משמע שלא היה המנהג לתקוע בנשימה אחת, ועל זה כתב הבית יוסף שראוי להנהיג לתקוע בנשימה אחת, גם בסוף דבריו כתב מרן, ונראה דלדידן דנהיגין לתקוע בסדרים קשר"ק קש"ק קר"ק שיעשה בישיבה ש"ת בנשימה

אחת ובסדרים בשתי נשימות דכיון דלעשותן בנשימה אחת יצא ידי חובתו לדברי הכל כמו שהוכחתי הילכך בישיבה שעשה שלש פעמים תשר"ת יעשה בענין זה וכדי לחוש לדברי בעל תרומת הדשן יעשה שבסדרים בשתי נשימות ודרך זה טוב וישר לצאת ידי הכל וכך ראוי להנהיג. ע"כ.

הרי שאע"פ שהיה שלא היה מנהג כן סובר מרן שיש להנהיג כן כדי לצאת ידי הכל, אלא שיש לדחות שאפשר דמנהג העולם היה שלא דקדקו לעשות לא בשתי נשימות ולא בנשימה אחת, וכיון שלא היה מנהג קבוע כתב הב"י לעשות בנשימה אחת, אבל לעולם במקום מנהג קבוע בשתי נשימות יודה הב"י שלא ישנו המנהג.

ויתכן שכן היא סברת הרמ"א שכתב שמנהגם לתקוע בשתי נשימות ואין לשנות, ברם כבר השיגו החיי אדם והובא בשער הציון, דבאמת הכרעת השו"ע טובה מאד דבזה אנו יוצאין ידי כל הדיעות וגם דדעת הב"י דאפילו לדעת ר"ת אם עשאן בנשימה אחת יצא וא"כ אם נעשה בנשימה אחת יותר טוב לצאת ידי הדין. ע"כ. ואם כן נראה שאף מי שנהג לתקוע בשתי נשימות ראוי לו לשנות מנהגו ולתקוע שלשים בנשימה אחת במישוב, ובמעומד בשתי נשימות, שבזה יצא ידי חובה לדעת הכל.

[והנה שמעתי שיש מק"ק שרעב שהיו נוהגים לקרות התקיעות, והיו מפסיקים בין השברים לתרועה בקירוי התוקע, וביותר יש שהיו מכוונים ושוהים בכוונתם בין השברים לתרועה, אך עי' בספר פתח העינים (להגר"ש דבילצקי החדש עמ' שצ"ה) שהשיג על מנהג זה שאין לו שורש בחכמת הסוד כלל, ועל ידי שהייה זו מבטלים קיום המצוה לדעת רבים מן הראשונים].

העולה בידינו מכל האמור ;

א. הכרעת מרן בשלחן ערוך עפ"י דבריו בבית יוסף שיש לתקוע בתקיעות דמיושב שברים תרועה בנשימה אחת, ומעומד בשתי נשימות, והיינו בין לתוקעים במעומד שלשים קולות וכל שכן לתוקעים בתקיעות דמעומד עשרה קולות, ואין לסמוך בזה על תשובת הפעולת צדיק, כיון שלא כתב כן אלא מחמת שלא היה לפניו ספר בית יוסף באותה שעה, ואילו היה רואה דבריו ודאי היה מודה שלדעת מרן יש לעשות שברים תרועה דמיושב בנשימה אחת.

ב. בדברי הזוהר גם מתבאר שיש לתקוע שברים תרועה בנשימה אחת, ודלא כפי שהבין בפעו"צ בדעתו.

ג. גם מי שנהג לתקוע בשתי נשימות, מן הראוי שיתקע במיושב בנשימה אחת ומעומד בשתי נשימות, או להיפך, ולכל הפחות יש לו לתקוע אחר התפלה שלשים קולות בנשימה אחת לצאת ידי דעת רבים מהראשונים, ומרן השו"ע שאינו יוצא ידי חובת המצוה בשתי נשימות.